

Ik wil iedere vrouw adviseren om mee te doen aan het bevolkingsonderzoek borstkanker

Een onderzoek naar het auto- en allodiëgetische eerstepersoonsperspectief als
overtuigingsmiddel in narratieve gezondheidsvoorlichting over borstkankeronderzoek

Vera Nieuwkoop

s4224795

vnj.nieuwkoop@student.ru.nl

06 57821584

13 januari 2017

Masterscriptie Communicatie- &

Informatiewetenschappen:

Communicatie & Beïnvloeding

Eerste lezer dr. L. Hustinx

Tweede lezer dr. A. de Graaf

Eindversie

12.621 woorden

Samenvatting

Narratieve persuasie lijkt veelbelovend binnen de gezondheidscommunicatie. Een belangrijke rol daarin speelt identificatie; de kans is groot dat lezers de standpunten van de hoofdpersoon van een verhaal overnemen als ze zich met hem kunnen identificeren. Naar het identificatieaspect ‘perspectief nemen’ en het effect op overtuiging zijn verschillende onderzoeken gedaan, met name naar het eerste- en derdepersoonsperspectief. In dit onderzoek ligt de focus op het eerstepersoonsperspectief dat complexer blijkt dan in onderzoeken werd aangenomen: er bestaat een onderscheid tussen het auto- en allodiëgetische ik-perspectief. De autodiëgetische *ik* heeft het verhaal meegemaakt als hoofdfiguur en de allodiëgetische *ik* als getuige. Dit onderscheid kan relevant zijn binnen gezondheidscommunicatie over ‘geslachtsgebonden’ ziektes zoals borstkanker, omdat met een allodiëgetische tekst (een man vertelt over zijn vrouw met borstkanker) ook mannen bij deze ‘vrouwenziekte’ betrokken kunnen worden.

De vraag was wat de invloed is van de verschillende vormen van het eerstepersoonsperspectief op het overtuigings-, identificatie- en transportatieproces van lezers van gezondheidsnarratieven over borstkankeronderzoek. In een experiment kregen mannen en vrouwen een autodiëgetische (vrouw met borstkanker vertelt) of allodiëgetische tekst (man wiens vrouw borstkanker heeft, vertelt) voorgelegd. Er werd voor overtuiging en identificatie een vergelijkbaar interactie-effect verwacht tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de lezers: vrouwen die de auto- en mannen die de allodiëgetische tekst lazen, zouden een hogere intentie hebben ten opzichte van borstkankeronderzoek en zouden zich in hogere mate met de hoofdpersoon identificeren dan vrouwen die de allo- en mannen die de autodiëgetische tekst lazen. Uit de resultaten bleek dat voor intentie en perspectief nemen het verwachte interactie-effect optrad; de proefpersonen scoorden het hoogst op intentie en perspectief nemen als ze de tekst met de hoofdpersoon van hetzelfde geslacht hadden gelezen. Opvallend waren de resultaten voor identificatie in het algemeen en waargenomen gelijkennis; ongeacht hun geslacht vonden de proefpersonen zichzelf meer lijken op en identificeerden ze zich liever met de niet-zieke man dan de zieke vrouw.

1. Inleiding

‘Vrouwen van 50 tot en met 75 jaar krijgen elke twee jaar een uitnodiging om zich gratis te laten onderzoeken op borstkanker. [...] Met dit bevolkingsonderzoek kan vroeg ontdekt worden of iemand borstkanker heeft. Er is dan een grotere kans dat de behandeling een succes is.’ Het zijn de eerste zinnen uit de voorlichtingsfolder over het bevolkingsonderzoek borstkanker van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (2015). Meteen krijgen Nederlandse vrouwen een argument in de schoot geworpen om deel te nemen aan het bevolkingsonderzoek: wordt de borstkanker in een vroeg stadium ontdekt dankzij het gratis onderzoek, dan is er een grote kans dat de patiënt weer beter wordt. De folder met relevante argumenten ten opzichte van het bevolkingsonderzoek helpt vrouwen een zorgvuldige en kritische afweging te maken of ze willen deelnemen aan het onderzoek (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2012). In termen van het *Elaboration Likelihood Model* (ELM) verloopt de overtuiging in dat geval via de centrale route; de vrouwen zijn capabel en gemotiveerd om een overwogen keuze te maken (Petty & Cacioppo, 1986).

Naast de niet-narratieve persuasie in de voorlichtingsfolder van het RIVM kan ook narratieve persuasie ingezet worden om vrouwen te overtuigen van deelname aan het bevolkingsonderzoek. Een verhaal waarin een vrouw vertelt over haar deelname aan het borstkankeronderzoek, de borstkanker die daardoor in een vroeg stadium bij haar werd ontdekt, de behandeling van de ziekte en het langzaam herstellen ervan, kan andere vrouwen overtuigen om deel te nemen aan het onderzoek. In tegenstelling tot de niet-narratieve voorlichtingsfolder staan niet het standpunt en de argumenten over deelname aan het borstkankeronderzoek op de voorgrond, maar de gebeurtenissen van de hoofdpersoon van het verhaal. Tegenover openlijke persuasie zoals de folder van het RIVM hebben narratieven die worden ingezet om de overtuiging van lezers te beïnvloeden het voordeel dat ze minder weerstand oproepen bij de lezer (Slater & Rouner, 2002). Als de lezer eenmaal wordt meegevoerd in het verhaal, zal hij minder tegenargumenten genereren en eerder de overtuiging van het verhaal overnemen dan bij het lezen van niet-narratieve, openlijk persuasieve teksten.

Het ELM en *Heuristic-Systematic Model* (Chaiken, Liberman & Eagly, 1989) die toegepast kunnen worden op openlijke overtuiging, blijken niet in staat de narratieve persuasie te verklaren (De Graaf, Sanders, Beentjes & Hoeken, 2007). Daarom is het *Extended Elaboration Likelihood Model* ontworpen (Slater & Rouner, 2002). Als lezers capabel en gemotiveerd zijn om de informatie te verwerken, dan wordt het acceptatieproces van de informatie in een narratief niet voorgesteld als centrale route, maar als *narrative engagement*. Een kritische bik

blijft bij het lezen van narratieven uit vanwege de amusementswaarde die door de lezers van narratieven wordt verwacht. Narratieve persuasie lijkt daarom, ook binnen de gezondheidscommunicatie, veelbelovend. Om het onderhavige onderzoek in te leiden, worden hieronder kort de begrippen ‘transportatie’, ‘identificatie’ en ‘perspectief’ toegelicht, die deel uitmaken van het multidimensionale concept narrative engagement (Busselle & Bilandzic, 2009).

Zoals gezegd zal een door het verhaal meegevoerde lezer minder tegenargumenten genereren en eerder de overtuiging van het verhaal overnemen dan de lezer van een niet-narratieve persuasieve tekst. Het meegevoerd worden in de narratieve wereld van een verhaal of roman wordt transportatie genoemd. De aandacht, gevoelens en attitude van de lezer kunnen door het transportatieproces worden beïnvloed (Hustinx & Smits, 2006; De Graaf & Hustinx, 2011). In het *Transportation-Imagery Model* wordt transportatie voorgesteld als een verklarende factor voor de overtuigingskracht van narratieven (Green & Brock, 2002). Als de lezer getransporteerd is in de verhaalwereld, dan is identificatie mogelijk. Identificatie beïnvloedt de effectiviteit van narratieven als het om overtuigingskracht gaat en is dus naast transportatie een belangrijke factor (Cohen, 2001; De Graaf, Sanders & Hoeken, 2016). Als de lezer zich met het personage in het verhaal kan identificeren, is de kans groot dat de lezer de standpunten van het personage overneemt (De Graaf et al., 2007; Moyer-Gusé, Chung & Jain, 2011).

Recentelijk zijn 153 experimentele studies naar narratieve persuasie in de gezondheidscommunicatie in een metastudie bij elkaar gebracht (De Graaf et al., 2016). De 153 studies zijn allemaal uitgevoerd met (gemanipuleerde) narratieven als onderzoeksmateriaal, maar lopen sterk uiteen omdat de narratieven in context, inhoud en vorm van elkaar verschillen. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar welk effect de contextkenmerken, inhoudskenmerken en vormkenmerken van narratieven hebben op het identificatieproces van de lezer en daarmee de overtuigingskracht. De onderzoeken die zijn gedaan naar de overtuigingskracht van het vormkenmerk ‘perspectief’ maken in de meeste gevallen onderscheid tussen het eerste- en het derdepersoonsperspectief (o.a. Nan, Dahlstrom, Richards & Rangarajan, 2015; Kaufman & Libby, 2012; De Graaf et al. 2007). De vraag is in welke mate verschillende soorten perspectief invloed hebben op het identificatieproces van de lezer en daarmee de overtuigingskracht van de narratieven. De metastudie van De Graaf et al. (2016) heeft laten zien dat de lezer zich in hogere mate met het eerste- dan het derdepersoonsperspectief identificeert. De lezer neemt daardoor eerder het standpunt van de eerste persoon dan van de derde persoon over. De

overtuigingskracht van het verhaal in de eerste persoon is dus groter dan het verhaal in de derde persoon.

Na het bestuderen van verschillende verhaaltheorieën blijken de termen eerste- en derdepersoonsperspectief complexer te zijn dan tot nu toe in onderzoeken naar narratieve persuasie werd aangenomen (Genette, 1972; Stanzel, 1955; Cohn, 1978).¹ In het onderhavige onderzoek ligt de focus op het eerstpersoonsperspectief. Binnen deze term worden de auto- en allodiëgetische ik-vertelsituatie onderscheiden (Van der Voort, 1991). Kort gezegd vertelt de autodiëgetische *ik* wat hij zelf ervaart en vertelt de allodiëgetische *ik* als getuige over de ervaring van een ander. Hoewel de autodiëgetische *ik* meer beleeft dan de waarnemende allodiëgetische *ik*, wordt verwacht dat in gezondheidsvoorlichting over ‘geslachtsgebonden’ ziektes de identificatie en overtuiging in sommige gevallen groter is bij de allodiëgetische ik-vertelsituatie. Bij de ‘vrouwenziekte’ borstkanker bijvoorbeeld zouden mannen nauwer bij het borstkankeronderzoek voor vrouwen betrokken kunnen worden door narratieven in het allodiëgetische ik-perspectief te gebruiken. Stel je voor dat man A in een *health magazine* in de wachtkamer van de dokter een artikel leest waarin man B vertelt over zijn vrouw die getroffen werd door borstkanker. Man B vertelt dat zijn vrouw er door het bevolkingsonderzoek borstkanker gelukkig vroeg bij was en weer aardig is hersteld. Mogelijk is man A die het artikel gelezen heeft zo geraakt door het artikel dat hij thuis zijn eigen vrouw aanmoedigt om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek.

Meer algemeen geformuleerd voor borstkanker zal de identificatie en overtuiging van mannelijke lezers groter zijn dan van vrouwelijke lezers bij een verhaal over een mannelijke hoofdpersoon wiens partner is getroffen door de ziekte (allodiëgetisch). Er wordt verwacht dat de identificatie en overtuiging van vrouwelijke lezers groter is dan van mannelijke lezers bij een verhaal over een vrouwelijke hoofdpersoon die getroffen is door borstkanker (autodiëgetisch). Deze verwachtingen worden later in het onderhavige onderzoek gedetailleerder weergegeven. Allereerst worden de begrippen ‘narratieve persuasie’, ‘perspectief’ en ‘identificatie’ verder uitgewerkt.

¹ Het overzicht van de belangrijkste verhaaltheorieën in het onderhavige onderzoek is gebaseerd op letterkundig onderzoek. De meeste theorieën zijn afkomstig uit *Vertelduivels: Handboek verhaalanalyse* (Herman & Vervaeck, 2009).

1.1 Theoretische achtergrond

Narratieve persuasie

In een narratief is sprake van minstens één specifieke persoon die minstens één concrete gebeurtenis meemaakt in een bepaalde setting (De Graaf et al., 2016). Behalve dat kenmerk komen de meningen niet altijd overeen wat precies een narratief is. Er is bijvoorbeeld geen duidelijke richtlijn voor de lengte van een narratief. Wat we weten vanuit exemplaronderzoek is dat exemplars korter zijn dan narratieven. Exemplars en narratieven kunnen beide worden ingezet als een overtuigingsmiddel in de verhalende vorm, maar een exemplar kan uit slechts één regel (waarin niet per se een gebeurtenis beschreven wordt) bestaan. Een narratief heeft vaak meer woorden nodig om een gecompliceerde gebeurtenis te kunnen beschrijven en te kunnen zijn opgebouwd uit een plot met een begin, midden en einde (Hoeken et al., 2012). In tegenstelling tot een narratief is een exemplar een voorbeeldgeschiedenis waarmee een bepaald gegeven wordt geïllustreerd.

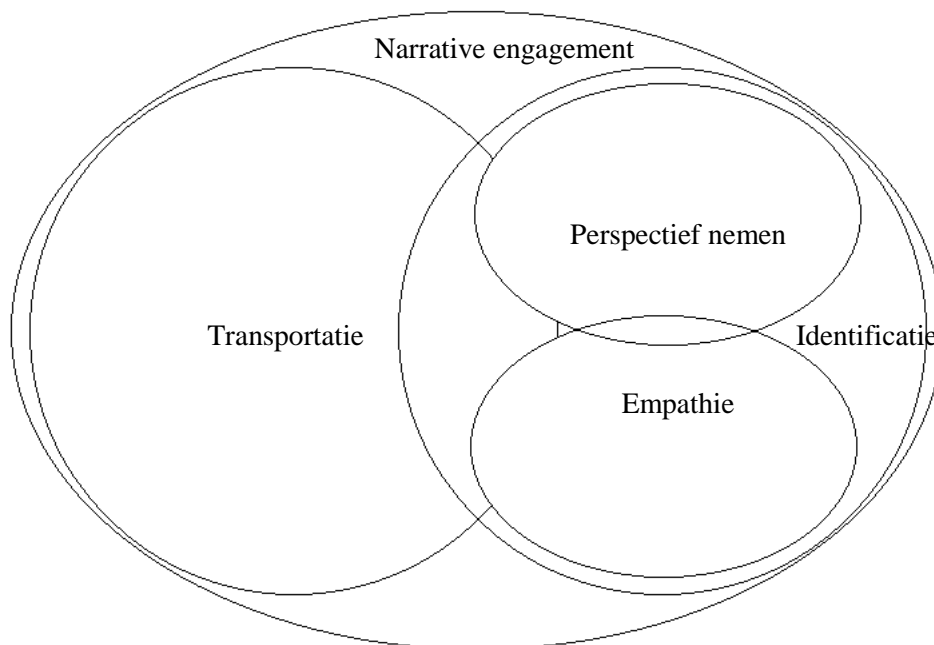
De verhaalkenmerken van een narratief, zoals de vertelstructuur en de manier waarop de personages worden neergezet, kunnen bepalend zijn voor de mate waarin de lezer meegevoerd wordt in het verhaal, de lezer zich met het hoofdpersoon identificeert en de lezer door het verhaal wordt overtuigd. Een voorbeeld van een inhoudelijk verhaalkenmerk is het karakter van de hoofdpersoon. De lezer laat zich in hogere mate meevoeren met een verhaal met een sympathieke hoofdpersoon, dan wanneer het hoofdpersoon een neutraal of onsympathiek karakter heeft (De Graaf & Hustinx, 2015). Wat betreft de vertelstructuur van een verhaal laat de lezer zich in hogere mate meevoeren als de spanning in het verhaal wordt opgebouwd (De Graaf & Hustinx, 2011).

Identificatie is een van de factoren die de effectiviteit van narratieve persuasie beïnvloedt (o.a. Cohen, 2001; De Graaf et al., 2007; Moyer-Gusé et al., 2011). Individuen die zich met de hoofdpersoon in het narratief kunnen identificeren, zijn eerder geneigd om hun overtuiging overeen te stemmen met die van de hoofdpersoon dan wanneer identificatie niet optreedt. Met identificeren wordt enerzijds het meeleven van de lezer met de hoofdpersoon bedoeld en anderzijds het overnemen van het perspectief van de hoofdpersoon (De Graaf et al., 2007; Cohen, 2001). Deze verbanden tussen de lezer en de hoofdpersoon van het verhaal vormen samen de complexe factor identificatie en worden respectievelijk ‘empathie’ en ‘perspectief nemen’ genoemd (De Graaf, Hoeken, Sanders & Beentjes, 2012). Het zijn beide persoonlijke ervaringen van de lezer, maar perspectief nemen vergt meer inlevingsvermogen dan empathie. De Graaf et al. (2012) gaan er niet langer van uit dat waargenomen gelijkheid (lijken op) en sympathie (aardig vinden) naast empathie de verbanden zijn tussen de lezer en het personage

van het verhaal (Green, 2006; De Graaf et al., 2007). Er werden in de studie van De Graaf et al. (2007) geen effecten gevonden voor waargenomen gelijkheid; proefpersonen vonden zich niet erg lijken op de personages uit de teksten ongeacht het perspectief dat ze gelezen hadden.

Identificatie is niet de enige factor die de overtuigingskracht van narratieven beïnvloedt. Ook de transportatie van de lezer met het verhaal speelt een rol (De Graaf et al., 2016). Dat blijkt wel uit het fragment van Nan et al. (2015, p. 302): ‘Several models [...] explain the persuasive influence of narratives [...]: all of which share the belief that transportation, or engagement with the narrative as well as identification with characters, serves to increase persuasiveness.’ Die verschillende modellen komen samen in het multidimensionale concept narrative engagement (Busselle & Bilandzic, 2009). De verschillende dimensies van het begrip zijn samengebracht in onderstaand figuur dat is gebaseerd op de cirkelfiguren van De Graaf (2016, 21 september). Transportatie kan alleen optreden als het narratief boeiend en levendig is (Hustinx & Smits, 2006; De Graaf & Hustinx, 2011). Transportatie overlapt met identificatie in het figuur, omdat er geen harde scheidslijn is tussen de twee (De Graaf et al., 2012). Als de lezer getransporteerd is in de verhaalwereld, kan identificatie met de hoofdpersoon optreden in de vorm van perspectief nemen en empathie. De focus in het onderhavige onderzoek ligt op het identificatieproces van de lezers van narratieven, omdat het vormkenmerk perspectief juist op dit mechanisme invloed zou uitoefenen (De Graaf et al., 2007). Dit vormkenmerk wordt onder het cirkelfiguur verder uitgewerkt.

Figuur 1. De verschillende modellen uit het multidimensionale concept narrative engagement

Perspectief in verhaaltheorieën

De narratieven waar de afgelopen jaren onderzoek naar is gedaan, verschillen in context, inhoud en vorm (De Graaf et al., 2016). In het onderhavige onderzoek ligt de nadruk op één vormkenmerk van narratieven: perspectief. Het perspectief is de weergave van gedachtes en gesprekken in een verhaal (Herman & Vervaeck, 2009).² De manier waarop informatie in taal is verpakt, oftewel de vorm, bepaalt hoe de ontvanger de informatie in de tekst mentaal representeert (Van Krieken, 2016). Door de talige realisatie van het perspectief in een tekst nauwkeurig te analyseren, kan beschreven worden hoe lezers het perspectief verwerken en zich mentaal een beeld vormen van de verhaalwereld.

Een manier om de vertelling van een narratief te analyseren, is het onderscheiden van de soorten bewustzijnsvoorstelling en het perspectief (Herman & Vervaeck, 2009). De bewustzijnsvoorstelling is de manier waarop de vertelinstantie het bewustzijn van de personages weergeeft, zoals de directe, indirecte of vrije indirecte rede. Op de bewustzijnsvoorstelling wordt in dit onderzoek niet verder ingegaan. Met het perspectief wordt de relatie tussen de vertelinstantie en het vertelde bedoeld (Herman & Vervaeck, 2009). De verschillende soorten ‘vertellen’ binnen het perspectief zijn afgeleid van de verhaaltheorie van Genette (1972). Ten eerste is er het onderscheid tussen het intra- en extradiëgetische perspectief. Het gaat om de relatie tussen het niveau waarop verteld wordt en het niveau waarop het vertelde zich afspeelt. De intradiëgetische verteller behoort tot het vertelde, ook wel de vertaalruimte, en wordt door een instantie verteld die boven hem staat (Herman & Vervaeck, 2009). De extradiëgetische verteller staat buiten de verhaalruimte. In de zin “‘Na verschillende scans en een vervelende punctie in het ziekenhuis hoorde ik nog dezelfde middag dat het foute boel was. Ik had een kwaadaardige tumor in mijn borst,’ zei ze teneergeslagen.”³ is de extradiëgetische verteller aan het woord in ‘zei ze teneergeslagen’ en de intradiëgetische verteller in de zin met ‘ik’.

Ten tweede is er binnen de soorten ‘vertellen’ het onderscheid tussen het homo- en heterodiëgetische perspectief. Het gaat dan om de betrokkenheid van de verteller bij het vertelde. De homodiëgetische verteller heeft meegemaakt wat hij vertelt (als hoofdfiguur, getuige of iets daartussenin), de heterodiëgetische verteller niet (Herman & Vervaeck, 2009).

² Naast de term ‘perspectief’ (Herman & Vervaeck, 2009) komen in verhaaltheorieën alternatieve termen voor met een vergelijkbare betekenis, zoals de bewustzijnsrepresentatie van Cohn (1978), de vertelsituatie van Stanzel (1955) en de soorten ‘vertellen’ van Genette (1972). In dit onderzoek wordt in het vervolg de term perspectief gebruikt om verwarring te voorkomen. De bewustzijnsvoorstelling, de manier waarop de vertelinstantie het bewustzijn van de personages weergeeft, is een afwijkende term.

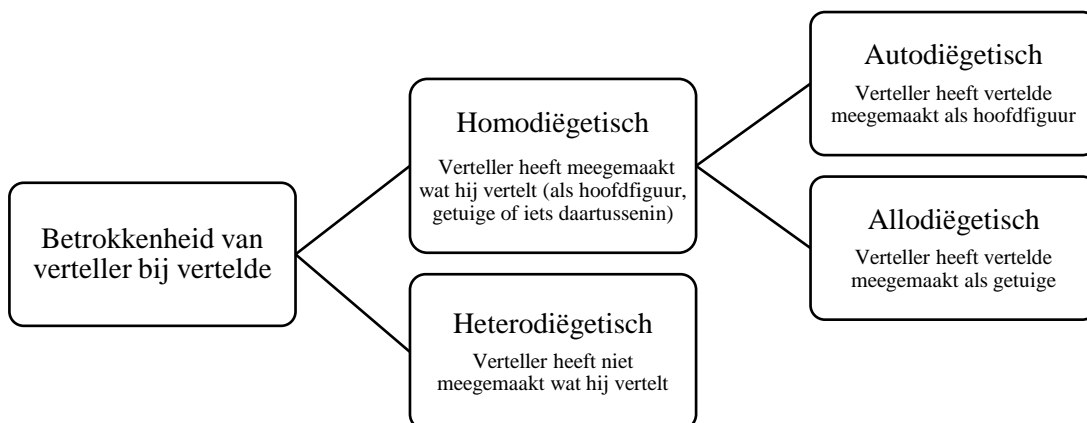
³ De voorbeeldzinnen in de inleiding zijn thematisch gerelateerd of ontleend aan het stimulusmateriaal. Ze gaan over het bevolkingsonderzoek borstkanker.

Heterodiëgetisch is de volgende zin waarin de verteller niet bij het borstkankeronderzoek was waarover *ze* vertelt: ‘Tijdens het bevolkingsonderzoek borstkanker is bij mijn buurvrouw een kwaadaardige tumor ontdekt.’ In de volgende zinnen is de homodiëgetische verteller getuige geweest van Simone's emoties na de negatieve uitslag van het borstkankeronderzoek: ‘Simone zat met een bleek gezicht en rooddoorlopen ogen op de bank toen ik thuiskwam. Ze begon meteen te huilen toen ze me zag.’ De homodiëgetische zinnen draaien om de waarnemingen van de ik-persoon. Dit onderzoek focust zich op de homodiëgetische *ik*.

Binnen het homodiëgetische perspectief kunnen het auto- en allodiëgetische perspectief worden onderscheiden (Van der Voort, 1991). In het autodiëgetische ik-perspectief vertelt de *ik* over zijn eigen ervaring, hij heeft de gebeurtenis zelf als hoofdfiguur beleefd. In het volgende voorbeeld is Simone de autodiëgetische ik-verteller. Ze is borstkankerpatiënt en voorstander van borstkankeronderzoek: ‘Ik ben blij dat ik ondanks het nare röntgenapparaat toch weer heb deelgenomen aan het borstkankeronderzoek, want het had allemaal veel erger kunnen aflopen.’ In het allodiëgetische ik-perspectief vertelt de *ik* als getuige over een bepaalde gebeurtenis die een ander heeft beleefd. Zo'n getuige is Chris, de man van Simone, die haar ziekteproces van de zijkant heeft meegemaakt: ‘Ik ben ontzettend blij dat Simone ook de tweede keer meedeed aan het borstkankeronderzoek, ondanks de pijn van de eerste keer. Het had allemaal veel erger kunnen aflopen als de borstkanker niet in zo'n vroeg stadium was ontdekt.’

Om bovenstaande te verduidelijken, zijn de verschillende termen die iets zeggen over de betrokkenheid van de verteller bij het vertelde weergegeven in een eenvoudig boomdiagram.

Figuur 2. De betrokkenheid van de verteller bij het vertelde in vier vormen van het perspectief

Dan zijn er nog de twee soorten perspectief die Cohn (1978) onderscheidt: de *first-person context* en de *third-person context*. In de first-person context valt de verteller die het bewustzijn weergeeft, samen met het personage dat weergegeven wordt. Dat is het geval in de voorbeeldzinnen (1) en (2):

(1) *Ik* drukte haar op het hart: ‘*Je* moet zeker aan het borstkankeronderzoek meedoen.’
(Directe rede.)

(2) *Ik* drukte haar op het hart dat *ze* zeker aan het borstkankeronderzoek moest meedoen.
(Indirecte rede.)

De ik-verteller is dezelfde persoon als het personage *ik* dat door de verteller weergegeven wordt.

De vrije indirecte rede kan alleen voorkomen in de third-person context: de verteller die het bewustzijn weergeeft, verschilt van het personage dat weergegeven wordt. Dat is het geval in voorbeeldzin (3). Als *ik* in de zinnen (1) en (2) vervangen wordt door de persoonlijke voornaamwoorden *hij* of *zij*, dan is sprake van de third-person context in de directe of indirecte rede. Dat is gedaan in de zinnen (4) en (5).

(3) *Ze* moest zeker aan het borstkankeronderzoek meedoen. (Vrije indirecte rede.)

(4) *Hij* drukte haar op het hart: ‘*Je* moet zeker aan het borstkankeronderzoek meedoen.’
(Directe rede.)

(5) *Hij* drukte haar op het hart dat *ze* zeker aan het borstkankeronderzoek moest meedoen.
(Indirecte rede.)

De vrouw in zin (3) en de man in de zinnen (4) en (5) zijn niet dezelfde persoon als de verteller.

Als we nog eens teruggaan naar het onderscheid van Cohn (1978), dan is het aannemelijk dat de lezer zich in hogere mate identificeert met de eerste persoon (first-person context) dan met de derde persoon (third-person context), omdat de afstand tussen de lezer en de ik-persoon kleiner is dan de afstand tussen de lezer en het personage waarnaar in de zij- en hij-vorm verwezen wordt. Als het de lezer lukt om in de huid te kruipen van de verteller, dan valt hij samen met het personage (en dus zijn gevoelens, attitude) in de eerste persoon. In de derde persoon neemt hij het oogpunt van de verteller in die niet samenvalt met het personage dat weergegeven wordt.

De theorie van Cohn (1978) is op de volgende manier in verband te brengen met Stanzel (1955): het ik-perspectief valt binnen de first-person context (verteller en personage vallen samen) en het personale perspectief valt binnen de third-person context (verteller en personage verschillen van elkaar). De zinnen (1) en (2) zijn voorbeelden van het ik-perspectief; de zinnen (3), (4) en (5) zijn voorbeelden van het personale perspectief. De verteller en het personage die in het personale perspectief van elkaar verschillen, bevinden zich nog wel op gelijk niveau,

ofwel in dezelfde verhaalruimte. De personale verteller kan geen blik in de toekomst werpen (zoals in het auctoriale perspectief). Een voorbeeld met *zij* als personale verteller:

(6) *Zij* vroeg zich af of het borstkankeronderzoek haar leven zou kunnen redden.

De auctoriale vertelsituatie kan ofwel binnen de first-person ofwel binnen de third-person context vallen, hoewel de auctoriale verteller veel vaker voorkomt in de derde persoon dan in de eerste persoon (Herman & Vervaeck, 2009). De auctoriale verteller is een alwetende verteller die zowel in de toekomst als in de hoofden van personages kan kijken.

In het onderzoek van Hustinx en Smits (2006) werd het niet-auctoriale eerstepersoonsperspectief onderscheiden van het auctoriale derdepersoonsperspectief. Voorbeelden van zowel het auctoriale derde- als het auctoriale eerstepersoonsperspectief (vertaald naar het onderhavige onderzoek):

(7) Op dat moment wist *zij* nog niet dat het borstkankeronderzoek haar leven zou redden.
(Derde persoon.)

(8) Op dat moment wist *ik* nog niet dat het borstkankeronderzoek mijn leven zou redden.
(Eerste persoon.)⁴

In het auctoriale perspectief verschillen de verteller en het personage van elkaar net als in het personale perspectief. Afwijkend van het personale perspectief is in het auctoriale perspectief sprake van een alwetende verteller die als autoriteit buiten de verhaalruimte staat.

Er is in nogal wat onderzoek aannemelijk gemaakt dat de mate van identificatie in narratieven en daarmee vaak de overtuigingskracht groter is in de ik-vertelsituatie dan in de personale en auctoriale vertelsituatie (bijvoorbeeld Nan et al., 2015; Hustinx & Smits, 2006). In het onderzoek van Hustinx en Smits (2006) bleken de mate van aandacht en het beleven van emoties groter bij een ik-verhaal dan bij een auctoriaal verhaal. Nan et al. (2015) maakten in hun onderzoek een onderscheid tussen het eerste- en derdepersoonsperspectief. Uit het onderzoek bleek dat narratieve gezondheidsvoorlichting over het Humaan Papillomavirus (HPV), het virus dat baarmoederhalskanker veroorzaakt, in het eerstepersoonsperspectief tot een grotere risicoperceptie leidde dan in het derdepersoonsperspectief.

⁴ In zin (7) is duidelijk merkbaar dat het personage en de verteller niet samenvallen en de verteller over veel kennis beschikt vanwege de blik in de toekomst. De verteller is objectief en niet betrokken. In zin (8) lijken het weergegeven personage *ik* en de ik-verteller samen te vallen. Toch is er sprake van een auctoriaal ik-perspectief, omdat de oudere *ik* in de toekomst onderscheiden kan worden van de ik 'op dat moment'. Dit wordt ook wel 'dubbelperspectief' genoemd (Herman & Vervaeck, 2009). De verteller in zin (8) is subjectief en betrokken.

1.2 Het onderhavige onderzoek

De bovenstaande alinea's illustreren de complexiteit van het begrip 'perspectief'. In het onderhavige onderzoek ligt de focus op een klein gedeelte van het perspectief. Er wordt geen onderzoek gedaan naar het personale of auctoriale perspectief, maar naar de complexiteit van het niet-auctoriale eerstepersoonsperspectief. Dit eerstepersoonsperspectief is volgens de terminologie van Genette (1972) intra- en homodiëgetisch. De ik-verteller die het bewustzijn weergeeft, valt samen met de hoofdpersoon die weergegeven wordt. Daarom bevinden ze zich in dezelfde verhaalruimte (intradiëgetisch) en is de verteller nauw betrokken bij het vertelde (homodiëgetisch). Binnen het homodiëgetische perspectief (verteller heeft vertelde meegemaakt) kunnen het autodiëgetische perspectief (verteller heeft vertelde als hoofdfiguur meegemaakt) en het allodiëgetische perspectief (verteller heeft vertelde als getuige meegemaakt) worden onderscheiden (Van der Voort, 1991).

De tekstversie in het eerstepersoonsperspectief van Nan et al. (2015, p. 304) wordt de 'first-person narrative condition' genoemd. Proefpersonen die het materiaal in de ik-persoon kregen voorgelegd, lezen in dezelfde tekstversie over het verschijnsel HPV, de consequenties voor vrouwen en voor mannen.⁵ Gezien de voorbeelden zou het eerstepersoonsperspectief gespecificeerd weergegeven kunnen worden als 'autodiëgetisch ik-perspectief'. De hoofdpersonen Ashley en Adam maken het vertelde namelijk als hoofdfiguur mee. In de studie van Kaufman en Libby (2012) werd de roman *The Catcher in the Rye* (Salinger, 1951) gebruikt om het effect van perspectief (first person vs. third person) op identificatie te onderzoeken. De manipulatie van het eerstepersoonsperspectief werd niet verder uitgewerkt dan 'first person'. Hun definitie van first person is als volgt (Kaufman & Libby, 2012, p. 3): 'a central character [that] narrates the story from his or her point of view'. Gezien de definiëring van de 'first person' kan het zowel gaan om een auto- als allodiëgetische ik-verteller. In de studies van Nan et al. (2015) en Kaufman en Libby (2012) werden het auto- en allodiëgetische perspectief niet benoemd of onderscheiden. Het kan zijn dat de onderzoekers het onderscheid met opzet buiten beschouwing lieten, omdat ze niet verwachtten dat het invloed zou uitoefenen op de hoge mate van identificatie van het eerstepersoonsperspectief ten opzichte van het

⁵ Voorbeelden uit 'first-person narrative condition' (Nan et al., 2015, p. 304): 1. Verschijnsel HPV ([Ashley said,] 'I knew a lot of Americans are currently infected with HPV, but I never thought I would be one of them'). 2. Consequenties voor vrouwen ('I walked into my doctor's office for a pap smear—I didn't think it was a big deal. But the next day, my doctor called me and asked me to come in. I had cervical cancer, which, according to the doctor, was caused by high-risk types of HPV'). 3. Consequenties voor mannen ([Adam said,] 'I first noticed the warts about a week ago, in the shower. They were nasty. Itchy. I went to the doctor and he said it was from HPV').

derdepersoonsperspectief. Het kan ook goed zijn dat de onderzoekers zich slechts in kleine mate verdiept hebben in de achterliggende verhaalttheorieën van het perspectief.

In de onderhavige studie wordt onderzocht of het uitmaakt voor de overtuiging en identificatie van lezers van narratieve gezondheidsvoorlichting over het bevolkingsonderzoek borstkanker of er een onderscheid is tussen het auto- en allodiëgetische ik-perspectief. Sinds 1990 ontvangen in Nederland alle vrouwen tussen de 50 en 75 jaar elke twee jaar een uitnodiging voor het borstkankeronderzoek. Hoewel ook mannen borstkanker kunnen krijgen (zo'n honderd mannen per jaar), is het borstkankeronderzoek alleen voor vrouwen toegankelijk. Elk jaar overlijden er ongeveer 775 vrouwen minder (van de 14.500 vrouwen die per jaar borstkanker krijgen) dankzij dit bevolkingsonderzoek. Het onderzoek kent een hoge opkomst van 80% van de Nederlandse vrouwen. Volgens de cijfers van het RIVM (s.d.) namen in 2012 meer dan 1 miljoen vrouwen deel aan het borstkankeronderzoek. Dat zou betekenen dat er nog altijd 250.000 vrouwen zijn die niet deelnemen. Het onderhavige onderzoek wordt uitgevoerd om de communicatie over het bevolkingsonderzoek te verbeteren en de 20% van de vrouwen die niet deelneemt én mannen bij het borstkankeronderzoek te betrekken. Mogelijk kunnen mannen na het lezen van een allodiëgetische tekst over een man die vertelt over zijn vrouw met borstkanker een rol spelen in de genezing van borstkanker bij vrouwen door hun vrouwelijke partners te motiveren om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek. Bovendien kan de 80% van de vrouwen die wel gaat een steuntje in de rug gebruiken; geen enkele vrouw heeft echt zin in zo'n borstkankeronderzoek.

De verwachting is dat in gezondheidsvoorlichting over ziektes die vooral bij óf mannen óf vrouwen voorkomen niet alleen het autodiëgetische maar ook het allodiëgetische ik-perspectief tot identificatie en dus tot overtuiging kan leiden, afhankelijk van het onderwerp en de ontvanger. Neem bijvoorbeeld narratieve gezondheidsvoorlichting over borstkanker. Vrouwen zullen zich in hogere mate identificeren met een verhaal dat gaat over een vrouw met borstkanker (autodiëgetisch), terwijl mannen zich in hogere mate zullen identificeren met een verhaal dat gaat over een man wiens vrouw getroffen is door borstkanker (allodiëgetisch). De verwachting is dat wanneer deze narratieven een positieve attitude ten opzichte van het bevolkingsonderzoek borstkanker zullen oproepen, vrouwelijke lezers in hogere mate overtuigd worden door het vrouwenverhaal dan mannen en mannelijke lezers in hogere mate overtuigd worden door het mannenverhaal dan vrouwen. De identificatie met de hoofdpersoon van een narratief hangt namelijk samen met de overtuigingskracht van het narratief (Cohen, 2001; De Graaf et al., 2007; Moyer-Gusé et al., 2011).

Er wordt een experiment uitgevoerd waarin mannen en vrouwen een narratief over borstkankeronderzoek voorgelegd krijgen in het auto- of allodiëgetische ik-perspectief. In de tekst in het autodiëgetische perspectief vertelt hoofdpersoon Simone over haar ziekteproces nadat borstkanker bij haar werd ontdekt tijdens het borstkankeronderzoek. In de tekst in het allodiëgetische perspectief vertelt hoofdpersoon Chris over zijn rol in het ziekteproces van zijn vrouw Simone. Zowel Simone als Chris benadrukken in hun verhaal het belang van het bevolkingsonderzoek. Het onderscheid tussen het auto- en allodiëgetische ik-perspectief zou de overtuigingskracht van narratieve gezondheidsvoorlichting over borstkankeronderzoek in de toekomst kunnen optimaliseren. Er wordt geprobeerd alleen de hoofdpersonen en de bijbehorende perspectieven van elkaar te laten verschillen in de twee tekstversies; de manipulatie speelt in op het identificatieaspect en niet op het transportatieaspect van narratieve persuasie. Bijvoorbeeld de schrijfstijl en de reeks gebeurtenissen zullen in beide tekstversies hetzelfde zijn. In tegenstelling tot de vragen over het identificatieaspect die gaan over de hoofdpersoon, zullen de transportatievragen gesteld worden over het verhaal. Daarom wordt er geen verschil verwacht in transportatie tussen de mannelijke en vrouwelijke lezers enerzijds en lezers van de auto- en allodiëgetische tekst anderzijds.

De onderzoeksvraag is als volgt: wat is de invloed van verschillende vormen van het eerstpersoonsperspectief op het overtuigingsproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van gezondheidsnarratieven over borstkankeronderzoek? En de deelvraag: wat is de invloed van verschillende vormen van het eerstpersoonsperspectief op het identificatie- en transportatieproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van gezondheidsnarratieven? Op grond van bovengenoemde studies zijn de volgende hypothesen geformuleerd:

H1. Er wordt een interactie-effect verwacht tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de lezers met betrekking tot de overtuiging van narratieven. Vrouwen die de auto- en mannen die de allodiëgetische tekst over borstkankeronderzoek lezen, hebben een hogere intentie ten opzichte van (hun partners motiveren tot) deelname aan het bevolkingsonderzoek borstkanker dan vrouwen die de allo- en mannen die de autodiëgetische tekst lezen.

H2. Er wordt een interactie-effect verwacht tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de lezers met betrekking tot de identificatie met hoofdpersonen in narratieven. De mate van identificatie zal het grootst zijn als zowel sprake is van empathie als perspectief nemen. Vrouwen die de auto- en mannen die de allodiëgetische tekst lezen, zullen zich

in hogere mate met de hoofdpersoon identificeren (zowel sprake van empathie als perspectief nemen), dan vrouwen die de allo- en mannen die de autodiëgetische tekst lezen (alleen sprake van empathie).

H3. Een hoge mate van identificatie met hoofdpersonen in de narratieven vergroot de kans dat de narratieven over het bevolkingsonderzoek borstkanker overtuigend werken. Transportatie is een voorwaarde voor het optreden van identificatie, maar zal het verschil in overtuiging tussen mannelijke en vrouwelijke lezers en tussen de lezers van de auto- en allodiëgetische tekst niet beïnvloeden.

2. Methode

Om te toetsen welk effect het eerstpersoonsperspectief (auto- en allodiëgetisch) heeft op de overtuiging, het identificatieproces en het transportatieproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van gezondheidsnarratieven, werd een experiment uitgevoerd. In het hiernavolgende gedeelte worden de keuzes van de onderzoeksmethode van het experiment verantwoord.

2.1 Materiaal

De twee teksten die voor het onderhavige onderzoek als stimulusmateriaal ontworpen werden, zijn geen kopie van bestaand voorlichtingsmateriaal over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Iedere vrouw tussen de 50 en 75 jaar die wordt uitgenodigd voor het borstkankeronderzoek, ontvangt een voorlichtingsfolder met beknopte informatie over het onderzoek en wordt voor meer informatie doorverwezen naar de website van het RIVM. De folder en de uitnodigingsbrieven worden jaarlijks geactualiseerd op basis van input van betrokkenen uit verschillende doelgroepen (RIVM, s.d.). Voorbeeldverhalen van vrouwen die aan het borstkankeronderzoek hebben deelgenomen, zijn niet te lezen op de website van het RIVM. De narratieven die voor het onderhavige onderzoek werden ontworpen, zouden in een *health magazine* kunnen staan of ter aanvulling van het huidige voorlichtingsmateriaal op de website van het RIVM kunnen worden geplaatst.

Per narratief is de richtlijn van tweeënhalf A4 (1200-1300 woorden) aangehouden om narratieven te kunnen schrijven die zeker langer waren dan exemplars en de lezer met de narratieven te kunnen meevoeren in een boeiend en levendig verhaal (Hustinx & Smits, 2006; De Graaf & Hustinx, 2011). Daarnaast werd voldaan aan de volgende voorwaarden om identificatie, transportatie en overtuiging te kunnen oproepen met de narratieven: in de

narratieven was sprake van minstens één specifieke persoon die minstens één concrete gebeurtenis meemaakt (De Graaf et al., 2016), er waren sympathieke hoofdpersonen (De Graaf & Hustinx, 2015), de spanning werd opgebouwd in de narratieven (De Graaf & Hustinx, 2011) en het materiaal riep een attitude op (De Graaf et al., 2007).

Het perspectief van de narratieven was een van de onafhankelijke variabelen; er was een tekst geschreven vanuit het autodiëgetische ik-perspectief en een tekst geschreven vanuit het allodiëgetische ik-perspectief. In de autodiëgetische tekst vertelt Simone over hoe bij haar borstkanker werd ontdekt tijdens het borstkankeronderzoek en het ziekteproces dat ze daarna doormaakte. In de allodiëgetische tekst vertelt Chris, de partner van Simone, hoe hij als ‘getuige’ het ziekteproces van Simone heeft meegemaakt. De verschillende gebeurtenissen rondom het borstkankeronderzoek en het ziekteproces van Simone die voorkomen in beide teksten zijn voorafgaand aan het schrijven van de teksten vastgelegd om de teksten zoveel mogelijk in inhoud overeen te laten komen. De gebeurtenissen in chronologische (en spanning opbouwende) volgorde: het borstkankeronderzoek, de negatieve uitslag van de huisarts en de doorverwijzing naar het ziekenhuis, het nieuws dat Simone kanker heeft maar er ‘gelukkig’ vroeg bij is, hoe het veel erger had kunnen aflopen en dat Simone en Chris nu samen kunnen genieten van kleine dingen. Deze gebeurtenissen werden aangevuld met emoties, gedachtes en waarnemingen van de zieke Simone in de autodiëgetische tekst of met emoties, gedachtes en waarnemingen van de niet-zieke Chris in de allodiëgetische tekst. De impliciete boodschap van de teksten was dat vrouwen moeten deelnemen aan het borstkankeronderzoek.

Om de manipulatie van het perspectief te illustreren, is in figuur 3 een kort fragment uit beide versies weergegeven. Simone in de autodiëgetische tekst en Chris in de allodiëgetische tekst beschrijven de uitslag van onderzoeken in het ziekenhuis. Simone maakt het ziekteproces door als patiënt (hoofdfiguur), terwijl Chris haar ziekteproces van een afstand als getuige meemaakt. De volledige teksten zijn te vinden in bijlage 6.1. Feitelijke gegevens over het bevolkingsonderzoek borstkanker en de behandeling van borstkanker zoals beschreven in het stimulusmateriaal zijn afkomstig van het RIVM (s.d.) en Kanker.nl (s.d. a; s.d. b). Inspiratie voor beide teksten werd gevonden in een documentaire over drie vrouwen met borstkanker die hun onzekerheid uitten over familie- en liefdesrelaties en het verliezen van een borst (Lataster & Lataster-Czisch, 2013). Daarnaast droeg een Libelleartikel over drie mannen wiens vrouwen getroffen waren door borstkanker bij aan de inhoud van het stimulusmateriaal (Makenbach, 2016).

Figuur 3. Voorbeeldfragmenten uit de twee verschillende tekstversies van het stimulusmateriaal

Autodiëgetische tekstversie (Simone vertelt):	Allodiëgetische tekstversie (Chris vertelt):
<p>“Na verschillende scans en een vervelende punctie in het ziekenhuis hoorde ik nog dezelfde middag dat het foute boel was. Ik had een kwaadaardige tumor in mijn borst. Het relatief goede nieuws was dat de tumor in een vroeg stadium was ontdekt. De kankercellen konden daardoor verwijderd worden in een borstsparende operatie. Hoewel ik vanaf dat moment ineens borstkankerpatiënt was, was ik opgelucht dat mijn borst en daarmee mijn waardigheid als vrouw behouden kon worden. Nu werd me ineens duidelijk waarom vrouwen hun borsten weleens ‘tikkende tijdbommen’ noemen. Ik had mijn borsten nooit zo gezien en nooit gedacht dat borstkanker mij zou overkomen.”</p>	<p>“Na verschillende scans en een punctie in het ziekenhuis hoorden we nog dezelfde middag dat het foute boel was. Simone had een kwaadaardige tumor in haar borst. Het relatief goede nieuws was dat de tumor in een vroeg stadium was ontdekt. De kankercellen konden daardoor verwijderd worden in een borstsparende operatie. Hoewel Simone vanaf dat moment ineens borstkankerpatiënt was, was ik opgelucht dat haar borst niet weggehaald ging worden. Haar borsten zijn toch een stukje van haar identiteit. Haar mooie borsten maken Simone een hele aantrekkelijke vrouw. Ik had nooit gedacht dat borstkanker haar zou overkomen.”</p>

2.2 Proefpersonen

Naast het perspectief van de tekst was het geslacht van de proefpersonen een factor in het experiment. In een 2 x 2 tussenproefpersoonontwerp kregen zowel vrouwelijke als mannelijke proefpersonen tussen de 50 en 75 jaar een auto- of allodiëgetische tekst voorgelegd. Er werd voor proefpersonen binnen die leeftijdscategorie gekozen, omdat vrouwen tussen de 50 en 75 jaar eens in de twee jaar een uitnodiging voor het bevolkingsonderzoek borstkanker ontvangen. De vrouwen die deelnamen aan het experiment waren langer dan een jaar samen (geweest) met een man en de mannen waren langer dan een jaar samen (geweest) met een vrouw. Er waren in totaal 267 deelnemers waarvan 190 vrouwen en 77 mannen. Vrouwen bleken in veel grotere mate bereid om de vragenlijst in te vullen dan mannen. Vanwege het tussenproefpersoonontwerp en de gelijke verdeling van de tekstversies onder de mannelijke en vrouwelijke proefpersonen hoeft dit verschil het experiment niet te belemmeren. De autodiëgetische tekst werd gelezen door 95 vrouwen en 38 mannen. De allodiëgetische tekst werd gelezen door 95 vrouwen en 39 mannen. Uit de χ^2 -toets tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de proefpersonen bleek er geen verband te bestaan ($\chi^2(1) = .009, p = .923$). De auto- en allodiëgetische teksten waren dus netjes verdeeld over de proefpersonen.

De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 58,41. De jongste was 50 en de oudste 74. Uit de tweeweg variantieanalyse voor leeftijd met als factoren perspectief van de tekst en geslacht van de proefpersonen bleek een significant hoofdeffect van geslacht ($F(1, 263) = 5.56$, $p = .019$, $\eta^2 = .021$). Mannelijke proefpersonen die deelnamen aan het experiment waren significant ouder ($M = 59.79$, $SD = 6.17$) dan de vrouwen die deelnamen ($M = 57.85$, $SD = 6.02$). Dit hoeft de onderzoeksresultaten niet te belemmeren, omdat een leeftijdsverschil van twee jaar niet hoeft te betekenen dat de mannen en vrouwen significant anders denken over de gelezen tekst. Voor leeftijd bleek geen significant hoofdeffect van perspectief ($F(1, 263) = 3.03$, $p = .083$) en er trad ook geen interactie op tussen perspectief en geslacht ($F(1, 263) < 1$). De leeftijd van de verschillende proefpersonen was goed verdeeld tussen lezers van de auto- en allodiëgetische tekst.

Het hoogst genoten of huidige opleidingsniveau van de proefpersonen liep uiteen van lager of basisonderwijs tot een opleiding aan de hogeschool of de universiteit. Het meest frequent was het opleidingsniveau hbo/wo (hts, heao) met 109 proefpersonen. Uit de χ^2 -toets tussen het perspectief van de tekst en het opleidingsniveau van de proefpersonen bleek er geen verband te bestaan ($\chi^2(4) = .96$, $p = .916$). Uit de χ^2 -toets tussen het geslacht en het opleidingsniveau van de proefpersonen bleek er eveneens geen verband te bestaan ($\chi^2(4) = 4.53$, $p = .339$). Het opleidingsniveau van de verschillende proefpersonen was dus goed verdeeld tussen mannen en vrouwen enerzijds en lezers van de auto- en allodiëgetische tekst anderzijds. De partnerstatus van de proefpersonen liep uiteen van gehuwd samenwonend, ongehuwd samenwonend, gescheiden tot geen partner. Het meest frequent was de partnerstatus gehuwd samenwonend met 190 proefpersonen. Uit de χ^2 -toets tussen het perspectief van de tekst en de partnerstatus van de proefpersonen bleek er geen verband te bestaan ($\chi^2(3) = 1.12$, $p = .774$). Uit de χ^2 -toets tussen het geslacht en de partnerstatus van de proefpersonen bleek er eveneens geen verband te bestaan ($\chi^2(3) = 5.36$, $p = .148$). Ook de partnerstatus van de verschillende proefpersonen was dus goed verdeeld tussen mannen en vrouwen enerzijds en lezers van de auto- en allodiëgetische tekst anderzijds.

2.3 Instrumentatie

In de vragenlijst die de proefpersonen kregen voorgelegd na het lezen van de tekst werden in deze volgorde de Overtuiging van de tekst, de Identificatie en de Waargenomen gelijkheid van de proefpersonen met de hoofdpersoon in de tekst, de Transportatie van de tekst en tenslotte de persoonlijke gegevens van de proefpersonen bevraagd. Aan de vragen over de

persoonskenmerken van de proefpersonen ging de controlevraag vooraf ‘Ik heb de tekst in één keer gelezen en alle vragen beantwoord.’ (ja-nee vraag). Proefpersonen die deze vraag met ‘nee’ beantwoordden, werden niet meegenomen in de data-analyse.

Er werden vier vragenlijsten ontworpen, twee bij iedere tekstversie:⁶

- A. Vragenlijst bij de autodiëgetische tekst over Simone (vrouwelijke hoofdpersoon) voor vrouwelijke proefpersonen;
- B. Vragenlijst bij de allodiëgetische tekst over Chris (mannelijke hoofdpersoon) voor vrouwelijke proefpersonen;
- C. Vragenlijst bij de autodiëgetische tekst over Simone (vrouwelijke hoofdpersoon) voor mannelijke proefpersonen;
- D. Vragenlijst bij de allodiëgetische tekst over Chris (mannelijke hoofdpersoon) voor mannelijke proefpersonen.

De vragenlijsten vrouwelijke vs. mannelijke proefpersoon verschilden van elkaar in de items Attitude, Intentie en Waargenomen norm. Deze vragen werden afgestemd op het geslacht van de proefpersoon. De vragenlijsten vrouwelijk vs. mannelijke hoofdpersoon verschilden van elkaar in de items Empathie, Perspectief nemen en Waargenomen gelijkensis. In die items kwam de naam van de vrouwelijke of mannelijke hoofdpersoon (Simone of Chris) voor. In de voorbeeldvragen hieronder is die naam vervangen door ‘de hoofdpersoon’.

De Overtuiging van de narratieven werd gemeten met items die gebaseerd zijn op de *Theory of Planned Behaviour* (Fishbein & Yzer, 2003).⁷ De Attitude ten opzichte van het bevolkingsonderzoek borstkanker werd gemeten met vier zevenpunts semantische differentiaal, bijvoorbeeld ‘Ik vind het landelijke borstkankeronderzoek in de bus slecht – goed.’ De interne consistentie van deze vier items was goed: $\alpha = .91$. Ze zijn samengenomen tot één schaal. De Intentie ten opzichte van het borstkankeronderzoek werd gemeten met de zevenpunts Likert-schaal (helemaal niet mee eens – helemaal mee eens) ‘Als ik de uitnodiging ontvang voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik zeker deelnemen.’ in de vragenlijst voor vrouwelijke proefpersonen en ‘Als mijn partner de uitnodiging ontvangt voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik haar zeker motiveren om deel te nemen.’ in de vragenlijst voor mannen. De Normatieve waargenomen norm werd gemeten met de zevenpunts Likert-schaal ‘De vrouwen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik deelneem aan het onderzoek.’ in de vragenlijst voor vrouwelijke proefpersonen en ‘De

⁶ De hoofdletters corresponderen met de hoofdletters van de vragenlijsten die zijn opgenomen in bijlage 6.2.

⁷ De items zijn vrij vertaald naar de voorbeelditems van Ajzen (<http://people.umass.edu/ajzen/index.html>).

mannen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik mijn partner motiveer om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek.’ in de vragenlijst voor mannen.

De Identificatie van de proefpersonen met de hoofdpersoon in de narratieven werd gemeten met items uit de narrative engagement-schaal van De Graaf et al. (2012). De Empathie ten opzichte van de hoofdpersoon werd gemeten met vier zevenpunts Likert-schalen, bijvoorbeeld ‘Tijdens het lezen voelde ik mee met “de hoofdpersoon”.’ Het item ‘Het verhaal van “de hoofdpersoon” laat me onverschillig.’ werd omgepoold. De interne consistentie van de vier items was adequaat: $\alpha = .77$. Ze zijn samengenomen tot één schaal. Perspectief nemen ten opzichte van de hoofdpersoon werd gemeten met vier zevenpunts Likert-schalen, bijvoorbeeld ‘Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van “de hoofdpersoon” te zijn.’ De interne consistentie van de vier items was goed: $\alpha = .88$. Ze zijn samengenomen tot één schaal. De betrouwbaarheid van de Identificatie ten opzichte van de hoofdpersoon bestaande uit de twee items Empathie en Perspectief nemen was adequaat: $\alpha = .78$. Toch zijn de items afzonderlijk getoetst, om de onderzoeksresultaten zo specifiek mogelijk te kunnen verklaren.

De Waargenomen gelijkensis ten opzichte van de hoofdpersoon werd gemeten met twee zevenpunts Likert-schalen die gebaseerd zijn op de gelijknamige schaal van De Graaf et al. (2007). Een van de twee items was ‘Ik heb veel overeenkomsten met de hoofdpersoon.’ De interne consistentie van de twee items was goed: $\alpha = .93$. Ze zijn samengenomen tot één schaal.

De Transportatie tijdens het lezen van het verhaal werd gemeten met zes items uit de narrative engagement-schaal van De Graaf et al. (2012). De items werden in vijf gevallen gemeten met twee zevenpunts Likert-schalen en in een enkel geval met drie zevenpunts Likert-schalen. Een voorbeelditem uit de Aandachtsschaal: ‘Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.’ In alle gevallen was de interne consistentie goed (Aandacht: $\alpha = .93$; Mentale beelden: $\alpha = .87$; Emotie: $\alpha = .88$; Absorptie: $\alpha = .94$; Aanwezigheid in de narratieve wereld: $\alpha = .92$; Afwezigheid in de ‘echte’ wereld: $\alpha = .85$). De Transportatie tijdens het lezen van het verhaal bestaande uit deze zes items was goed: $\alpha = .93$. De zes items zijn afzonderlijk getoetst, om de onderzoeksresultaten zo specifiek mogelijk te kunnen verklaren.

De eerste vraag die de proefpersonen gesteld kregen was in welke mate (altijd, een paar keer niet, vaak niet of nooit) de vrouwelijke proefpersonen of de vrouwelijke partners van de mannelijke proefpersonen deelnemen aan het bevolkingsonderzoek borstkanker. Na de vragen over de Overtuiging, Identificatie, Waargenomen gelijkensis en Transportatie van de tekst

volgden de overige vragen naar de persoonskenmerken van de proefpersonen: het geslacht, de leeftijd, de hoogst genoten of huidige opleiding, de partnerstatus en wie van de familie te maken heeft (gehad) met borstkanker.

2.4 Procedure

De proefpersonen werden via social media en e-mail benaderd om deel te nemen aan het experiment. 267 mannen en vrouwen vulden vrijwillig de digitale vragenlijst in. In de e-mail werden mannen gevraagd om een van de twee vragenlijsten bedoeld voor mannen te starten en vrouwen werden gevraagd om een van de twee vragenlijsten bedoeld voor vrouwen te starten. Welke van de twee links gebruikt moest worden, werd bepaald door hun achternaam; de grens lag tussen de letters L en M. De auto- en allodiëgetische tekstversies werden op die manier willekeurig en gelijkmatig verdeeld onder de proefpersonen. In de e-mail werden de proefpersonen gevraagd om tijdens het experiment niet te overleggen met iemand die ook deelnam. Na het starten van de digitale vragenlijst kregen de proefpersonen een korte instructie; ze werden onder andere gevraagd om de tekst in eigen tempo te lezen, de tekst in één keer door te lezen en daarna meteen alle vragen te beantwoorden. Na de instructie kregen de proefpersonen de auto- of allodiëgetische tekst te zien. Daarna volgden de 33 vragen over de tekst en de persoonskenmerken van de proefpersonen. Tijdens het beantwoorden van de vragen konden de proefpersonen niet terugkeren naar de tekst. De vragenlijst sloot af met een dankwoord en de vraag of de proefpersonen hun e-mailadres wilden achterlaten om later de onderzoeksresultaten te ontvangen. Het e-mailbericht en de instructies aan de proefpersonen zijn opgenomen in bijlage 6.2. De gemiddelde afname van de vragenlijst inclusief het lezen van de tekst was per proefpersoon ongeveer 10 minuten.

2.5 Statistische toetsing

Om de data na het uitvoeren van het experiment te kunnen analyseren, werden de resultaten van de vier afzonderlijke vragenlijsten allereerst samengevoegd in één databestand. Om te toetsen welk effect het eerstpersoonsperspectief (auto- en allodiëgetisch) heeft op de Overtuiging, Identificatie en Transportatie van mannelijke en vrouwelijke lezers van gezondheidsnarratieven, werden met behulp van SPSS drie afzonderlijke tweeweg variantieanalyses uitgevoerd voor Attitude, Intentie en Normatieve waargenomen norm, twee afzonderlijke tweeweg multivariate variantieanalyses voor Identificatie en Transportatie en een tweeweg variantieanalyse voor Perspectief nemen. Om de manipulatie van de teksten

(vrouwenverhaal met hoofdpersoon Simone vs. mannenverhaal met hoofdpersoon Chris) te toetsen, werd een tweeweg variantieanalyse voor Waargenomen gelijkensis uitgevoerd. De manipulatiecheck zou geslaagd zijn als uit de tweeweg variantieanalyse voor Waargenomen gelijkensis met als factoren perspectief en geslacht een interactie-effect bleek tussen perspectief en geslacht. Er werd verwacht dat vrouwen zichzelf het meest vonden lijken op de vrouwelijke hoofdpersoon in de autodiëgetische tekst en mannen zichzelf het meest vonden lijken op de mannelijke hoofdpersoon in de allodiëgetische tekst.

3. Resultaten

In het experiment werd geprobeerd om de vragen te beantwoorden wat de invloed is van verschillende vormen van het eerstpersoonsperspectief op het overtuigings-, identificatie- en transportatieproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van gezondheidsnarratieven over borstkankeronderzoek. In het hiernavolgende gedeelte worden allereerst de resultaten van de manipulatiecheck weergegeven en vervolgens de resultaten van het overtuigings-, identificatie- en transportatieproces.

3.1 Manipulatiecheck

In tabel 1 staan per conditie de gemiddelde scores op waargenomen gelijkensis.

Tabel 1. De waargenomen gelijkensis van proefpersonen ten opzichte van de hoofdpersoon in de tekst als functie van perspectief van de tekst (autodiëgetisch of allodiëgetisch) en geslacht van de proefpersonen (man of vrouw) (1 = zeer lage waargenomen gelijkensis; 7 = zeer hoge waargenomen gelijkensis)

factor	waargenomen gelijkensis		<i>n</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	
autodiëgetische perspectief			
mannelijke proefpersonen	2.47	1.67	38
vrouwelijke proefpersonen	2.81	1.90	95
allodiëgetische perspectief			
mannelijke proefpersonen	3.59	1.86	39
vrouwelijke proefpersonen	3.00	2.00	95

Noot: Dikgedrukt betekent dat de gemiddeldes significant van elkaar verschillen

Uit de tweeweg variantieanalyse voor Waargenomen gelijkensis met als factoren Perspectief en Geslacht bleek een significant hoofdeffect van Perspectief van de tekst ($F(1, 263) = 6.52, p = .011, \eta^2 = .024$). Proefpersonen die de allodiëgetische tekst met hoofdpersoon Chris lazen ($M = 3.17, SD = 1.97$), vonden in grotere mate dat ze overeenkwamen met de hoofdpersoon dan de

proefpersonen die de autodiëgetische tekst met hoofdpersoon Simone lazen ($M = 2.71$, $SD = 1.84$). Zowel mannen als vrouwen vonden zichzelf dus het meest lijken op de niet-zieke hoofdpersoon, die zich zorgen maakt over de zieke hoofdpersoon. Er bleek geen significant hoofdeffect van Geslacht van de proefpersonen ($F(1, 263) < 1$) en er trad ook geen interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(1, 263) = 3.22$, $p = .074$). De manipulatiecheck is niet geslaagd, omdat vrouwen zichzelf niet het meest vonden lijken op de hoofdpersoon van hetzelfde geslacht. Bovendien is in tabel 1 te zien dat geen van de proefpersoongroepen gemiddeld 4,00 of hoger (op een zevenpunts Likert-schaal) scoorde op waargenomen gelijkens. Net als in de studie van De Graaf et al. (2007) vonden de proefpersonen zich niet echt lijken op de hoofdpersonen in het stimulusmateriaal.

3.2 Overtuiging

In tabel 2 staan per conditie de gemiddelde scores op de verschillende aspecten van de overtuigingskracht van de tekst.

Tabel 2. De overtuigingskracht van de tekst als functie van perspectief van de tekst (autodiëgetisch of allodiëgetisch) en geslacht van de proefpersonen (man of vrouw) (1 = zeer lage attitude, intentie, normatieve waargenomen norm; 7 = zeer hoge attitude, intentie, normatieve waargenomen norm)

factor	attitude		intentie		waargenomen norm		n
	M	SD	M	SD	M	SD	
autodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	6.49	0.85	6.08	1.50	4.84	1.78	38
vrouwelijke proefpersonen	6.48	1.16	6.54	1.38	6.24	1.36	95
allodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	6.60	0.67	6.56	1.17	5.69	1.66	39
vrouwelijke proefpersonen	6.35	1.28	6.04	2.07	6.21	1.38	95

Noot: Dikgedrukt betekent dat de gemiddeldes significant van elkaar verschillen

Uit de tweeweg variantieanalyse voor Attitude met als factoren Perspectief en Geslacht bleek geen significant hoofdeffect van Perspectief van de tekst ($F(1, 263) < 1$) en Geslacht van de proefpersonen ($F(1, 263) < 1$). De attitude ten opzichte van borstkankeronderzoek was niet significant verschillend tussen mannen en vrouwen enerzijds en lezers van de auto- en de allodiëgetische tekst anderzijds. Er trad eveneens geen interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(1, 263) < 1$). Zoals te zien is in tabel 2 kan er sprake zijn van een plafondeffect: de gemiddelde attitude van de proefpersonen is 6,35 of hoger (op een zevenpunts Likert-schaal).

Uit de tweeweg variantieanalyse voor Intentie met als factoren Perspectief en Geslacht bleek geen significant hoofdeffect van Perspectief van de tekst ($F(1, 263) < 1$) en Geslacht van de proefpersonen ($F(1, 263) < 1$). Er trad een interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(1, 263) = 4.85, p = .029, \eta^2 = .018$). De vrouwelijke proefpersonen die de autodiëgetische tekst ($M = 6.54, SD = 1.38$) en mannelijke proefpersonen die de allodiëgetische tekst ($M = 6.56, SD = 1.17$) lazen, zullen in hogere mate (partners motiveren tot het) deelnemen aan het eerstvolgende borstkankeronderzoek dan mannelijke proefpersonen die de autodiëgetische tekst ($M = 6.08, SD = 1.50$) en vrouwelijke proefpersonen die de allodiëgetische tekst ($M = 6.04, SD = 2.07$) lazen. In andere woorden: lezers die een tekst voorgelegd kregen met een hoofdpersoon van het eigen geslacht, hadden een hogere intentie ten opzichte van het borstkankeronderzoek dan lezers die een tekst met een hoofdpersoon van het andere geslacht voorgelegd kregen. Dit resultaat bevestigt H1 waarin een interactie-effect werd verwacht voor Intentie als een van de onderliggende factoren van Overtuiging (Fishbein & Yzer, 2003).

Uit de tweeweg variantieanalyse voor Normatieve waargenomen norm met als factoren Perspectief en Geslacht bleek een significant hoofdeffect van Perspectief van de tekst ($F(1, 263) = 4.20, p = .041, \eta^2 = .016$). De mannen die de allodiëgetische tekst lazen ($M = 5.69, SD = 1.66$) lieten zich in hogere mate beïnvloeden door mannen die zij belangrijk vonden dan dat mannen die de autodiëgetische tekst lazen zich lieten beïnvloeden ($M = 4.84, SD = 1.78$). Er bleek eveneens een significant hoofdeffect van Geslacht van de proefpersonen ($F(1, 263) = 23.07, p < .001, \eta^2 = .081$) en er trad een interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(1, 263) = 4.88, p = .028, \eta^2 = .018$). De vrouwen die de autodiëgetische tekst ($M = 6.24, SD = 1.36$) of allodiëgetische tekst ($M = 6.21, SD = 1.38$) lazen, beoordeelden de Normatieve waargenomen norm onderling niet verschillend, maar wel significant hoger dan de mannelijke proefpersonen. Er is sprake van een gendereffect: vrouwen trekken zich meer aan van andere vrouwen dan dat mannen zich aantrekken van andere mannen. De mannelijke proefpersonen vonden de tekst met hoofdpersoon Chris overtuigender met betrekking tot de normatieve waargenomen norm dan de tekst met hoofdpersoon Simone. Onder de vrouwelijke proefpersonen was er geen significant verschil tussen de verschillende tekstversies. Hoewel uit de analyse voor de Normatieve waargenomen norm, een van de factoren van Overtuiging, een interactie-effect bleek tussen Perspectief en Geslacht, was dit niet het bedoelde interactie-effect in H1. Waar de gemiddelde scores op de Normatieve waargenomen norm van mannen die de auto- of allodiëgetische tekst lazen significant van elkaar verschilden, beoordeelden de vrouwen die een van de twee tekstversies lazen de Normatieve waargenomen norm niet verschillend.

3.3 Identificatie

In tabel 3 staan per conditie de gemiddelde scores op de verschillende aspecten van de identificatie van de proefpersonen met de hoofdpersoon in de tekst.

Tabel 3. De identificatie van de proefpersonen met de hoofdpersoon in de tekst als functie van perspectief van de tekst (autodiëgetisch of allodiëgetisch) en geslacht van de proefpersonen (man of vrouw) (1 = zeer weinig empathie, perspectief nemen; 7 = zeer veel empathie, perspectief nemen)

factor	empathie		perspectief nemen		<i>n</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
autodiëgetische perspectief					
mannelijke proefpersonen	5.41	1.04	3.80	1.30	38
vrouwelijke proefpersonen	5.57	1.13	4.18	1.56	95
allodiëgetische perspectief					
mannelijke proefpersonen	5.56	1.17	4.75	1.42	39
vrouwelijke proefpersonen	5.43	1.20	4.26	1.75	95

Noot: Dikgedrukt betekent dat de gemiddeldes significant van elkaar verschillen

Uit de tweeweg multivariate variantieanalyse voor Empathie en Perspectief nemen met als factoren Perspectief en Geslacht bleek een significant multivariaat effect van Perspectief van de tekst ($F(2, 262) = 4.85, p = .009, \eta^2 = .036$). Er bleek geen significant multivariaat effect van Geslacht van de proefpersonen ($F(2, 262) < 1$) en er trad ook geen interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(2, 262) = 2.18, p = .116$). Uit de univariate analyses bleek dat er een effect was van Perspectief op Perspectief nemen ($F(1, 263) = 5.86, p = .016, \eta^2 = .022$). Proefpersonen die de allodiëgetische tekst ($M = 4.40, SD = 1.67$) lazen, konden zich beter verplaatsen in de positie van de hoofdpersoon dan de proefpersonen die de autodiëgetische tekst ($M = 4.07, SD = 1.49$) lazen. De proefpersonen die de tekst met de niet-zieke Chris in de hoofdrol lazen, konden zich beter in de positie van de hoofdpersoon verplaatsen dan de proefpersonen die de tekst met de zieke Simone in de hoofdrol lazen. Dit komt overeen met de resultaten van de variabele Waargenomen gelijkens.

Hoewel er geen sprake was van een significant multivariaat interactie-effect van Perspectief en Geslacht, bleek uit de univariate analyse wel een interactie-effect van Perspectief en Geslacht op Perspectief nemen.⁸ Deze redenering is ongegrond omdat het multivariaat interactie-effect niet significant is, maar spreekt wel een vermoeden uit. Omdat dit vermoeden een van de hypothesen zou kunnen bevestigen, is een tweeweg variantieanalyse uitgevoerd voor

⁸ De gemiddelde scores van de tweeweg multivariate variantieanalyse voor Empathie en Perspectief nemen en de 'gewone' tweeweg variantieanalyse voor Perspectief nemen worden samen weergegeven in tabel 3, omdat beide analyses dezelfde gemiddeldes opleverden voor Perspectief nemen.

Perspectief nemen. Uit de tweeweg variantieanalyse voor Perspectief nemen met als factoren Perspectief en Geslacht bleek een significant hoofdeffect van Perspectief van de tekst ($F(1, 263) = 5.86, p = .016, \eta^2 = .022$). Er bleek geen significant hoofdeffect van Geslacht van de proefpersonen ($F(1, 263) < 1$). Er trad een interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(1, 263) = 4.10, p = .044, \eta^2 = .015$). Vrouwelijke proefpersonen die de autodiëgetische tekst ($M = 4.18, SD = 1.56$) en mannelijke proefpersonen die de allodiëgetische tekst ($M = 4.75, SD = 1.42$) lazen, konden zich beter verplaatsen in de positie van de hoofdpersoon dan mannelijke proefpersonen die de autodiëgetische tekst ($M = 3.80, SD = 1.30$) en vrouwelijke proefpersonen die de allodiëgetische tekst ($M = 4.26, SD = 1.75$) lazen. De vrouwelijke proefpersonen die de tekst over de zieke Simone lazen, konden zich beter in de positie van de hoofdpersoon verplaatsen dan de vrouwen die de tekst lazen over de niet-zieke Chris. De mannelijke proefpersonen die de tekst over de niet-zieke Chris lazen, konden zich beter in de positie van de hoofdpersoon verplaatsen dan de mannen die de tekst over de zieke Simone lazen.

Met het optreden van het interactie-effect voor Perspectief nemen tussen de factors Perspectief van de tekst en Geslacht van de proefpersonen kon H2 worden bevestigd. Het uitblijven van eenzelfde interactie-effect tussen Perspectief en Geslacht voor Empathie was volgens verwachting. De mate van identificatie zou het hoogst zijn als er sprake was van zowel empathie als perspectief nemen ($M's > 4.00$) (De Graaf et al., 2012). Dat is het geval voor mannen en vrouwen die de allodiëgetische tekst lazen en vrouwen die de autodiëgetische tekst lazen. Zoals verwacht leefden mannen en vrouwen mee met zowel Simone in de autodiëgetische tekst als met Chris in de allodiëgetische tekst. Alle empathiescores liggen namelijk tussen de 5.40 en 5.60.

3.4 Transportatie

In tabel 4.1 en 4.2 staan per conditie de gemiddelde scores op de verschillende aspecten van de transportatie van de proefpersonen met de tekst.

Tabel 4.1. De transportatie van de proefpersonen met de tekst als functie van perspectief van de tekst (autodiëgetisch of allodiëgetisch) en geslacht van de proefpersonen (man of vrouw) (1 = zeer weinig transportatie; 7 = zeer veel transportatie)

factor	aandacht		mentale beelden		emotie		<i>n</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
autodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	4.70	1.55	4.38	1.58	4.42	1.52	38
vrouwelijke proefpersonen	5.11	1.59	4.89	1.63	4.96	1.36	95
allodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	4.92	1.48	4.99	1.48	4.61	1.52	39
vrouwelijke proefpersonen	4.96	1.72	4.78	1.74	4.99	1.50	95

Tabel 4.2. De transportatie van de proefpersonen met de tekst als functie van perspectief van de tekst (autodiëgetisch of allodiëgetisch) en geslacht van de proefpersonen (man of vrouw) (1 = zeer weinig transportatie; 7 = zeer veel transportatie)

factor	absorptie		aanwezig in tekstwereld		afwezig in 'echte' wereld		<i>n</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
autodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	4.00	1.65	3.29	1.72	3.24	1.61	38
vrouwelijke proefpersonen	4.52	1.74	3.80	1.87	3.68	1.80	95
allodiëgetische perspectief							
mannelijke proefpersonen	4.08	1.67	3.83	1.84	3.54	1.80	39
vrouwelijke proefpersonen	4.49	1.77	3.70	1.89	3.31	1.77	95

Uit de tweeweg multivariate variantieanalyse voor Aandacht, Mentale beelden, Emotie, Absorptie, Aanwezig in de narratieve wereld en Afwezig in de 'echte' wereld met als factoren Perspectief en Geslacht bleek zoals verwacht geen significant multivariaat effect van Geslacht van de tekst ($F(6, 258) = 2.00, p = .067$) en Perspectief van de proefpersonen ($F(6, 258) < 1$). Er trad eveneens en zoals verwacht geen interactie op tussen Perspectief en Geslacht ($F(6, 258) = 1.57, p = .157$). Er was dus geen verschil in transportatie tussen mannen en vrouwen enerzijds en lezers van de autodiëgetische en allodiëgetische tekst anderzijds. Zowel de mannelijke als de vrouwelijke proefpersonen scoorden voor beide tekstversies op vier (Aandacht, Mentale beelden, Emotie, Absorptie) van de zes transportatie-items gelijk aan of hoger dan 4,00 op de zevenpunts Likert-schaal. Met deze mate van transportatie en het uitblijven van significante transportatie-effecten, kon H3, het optreden van transportatie als voorwaarde voor identificatie, deels worden bevestigd.

4. Conclusie en discussie

Om de gezondheidsvoorlichting over het bevolkingsonderzoek borstkanker voor vrouwen én mannen te kunnen optimaliseren, werd een onderzoek uitgevoerd met daarin centraal de vragen of de verschillende vormen van het eerstpersoonsperspectief invloed hebben op het overtuigings-, identificatie- en transportatieproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van narratieven over dit onderwerp. Het onderscheid tussen het auto- en allodiëgetische ik-perspectief had zoals verwacht effect op het overtuigings- en identificatieproces en geen effect op het transportatieproces van mannelijke en vrouwelijke lezers van het stimulusmateriaal. Welke effecten precies optreden en hoe de hypothesen daarmee (deels) worden bevestigd, wordt weergegeven in het hiernavolgende gedeelte. Gezien de onderzoeksresultaten heeft het zin om het autodiëgetische van het allodiëgetische ik-perspectief te onderscheiden in voorlichtingsmateriaal over borstkankeronderzoek en naar mannen en vrouwen verschillend te communiceren over een vrouw met borstkanker en haar mannelijke partner.

4.1 Manipulatiecheck

Na het ontwerpen van het stimulusmateriaal werd verwacht dat vrouwen zichzelf het meest vonden lijken op de vrouwelijke hoofdpersoon in de ‘vrouwentekst’ en mannen zichzelf het meest vonden lijken op de mannelijke hoofdpersoon in de ‘mannentekst’. Dat bleek niet het geval. De mannen en vrouwen vonden zichzelf het meest lijken op de niet-zieke hoofdpersoon van het mannelijke geslacht. Hoewel dit resultaat niet was zoals verwacht, is het wel goed te interpreteren; als de lezers zelf geen borstkanker hebben (gehad) zullen ze zich niet graag willen of moeilijk kunnen vergelijken met de vrouwelijke hoofdpersoon die door borstkanker getroffen werd. Het kan ook zijn dat de proefpersonen wel zelf of van dichtbij borstkanker hebben meegemaakt en dat het ziekteproces van de vrouw herkenbaar is, maar dat ze niet emotioneel worden geraakt door een voor hen ‘onpersoonlijke’ tekst zoals die van Simone.

Het is zeer de vraag of de manipulatiecheck wel een manipulatiecheck was en niet gewoon het toetsen van nog een identificatieaspect. Voor Green (2006) was waargenomen gelijkens wel degelijk een verbinding tussen de lezer en het personage in de tekst en in het onderhavige onderzoek werd voor het identificatieaspect perspectief nemen hetzelfde patroon gevonden als voor waargenomen gelijkens. Er werd vooraf gesteld dat de manipulatie van het stimulusmateriaal geslaagd zou zijn als mannen zich meer op de mannelijke hoofdpersoon vonden lijken en vrouwen zich meer vonden lijken op de vrouwelijke hoofdpersoon. Achteraf gezien is de manipulatie zo simpel niet, want het geslacht van de hoofdpersoon hangt samen

met de rol in het ziekteproces: de vrouw is *getroffen* door borstkanker en de man is bij de ziekte *betrokken*.

4.2 Overtuiging

Een effect van attitude ten opzichte van borstkankeronderzoek bleef uit. Er was enerzijds geen attitudeverschil tussen mannelijke en vrouwelijke proefpersonen en anderzijds geen attitudeverschil tussen lezers van de auto- en de allodiëgetische tekst. Natuurlijk scoorden alle proefpersoongroepen hoog op de attitude ten opzichte van borstkankeronderzoek, want iedereen weet hoe belangrijk het bevolkingsonderzoek is bij het vroegtijdig ontdekken van borstkanker. Daadwerkelijk deelnemen als vrouw of als man de vrouwelijke partner motiveren tot deelname aan het onderzoek is iets anders dan de attitude. De intentie (ten opzichte van het bevolkingsonderzoek borstkanker) is volgens de Theory of Planned Behaviour een goede indicator van het gedrag (Fishbein & Yzer, 2003). De attitude, normatieve waargenomen norm en de eigen-effectiviteit ten opzichte van het borstkankeronderzoek zouden volgens deze theorie de intentie moeten bepalen, maar zowel de gemiddelde scores op de attitude als de normatieve waargenomen norm vertoonden niet hetzelfde patroon als de intentiescores.

Voor intentie trad de verwachte interactie op tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de proefpersonen. Daarom kon H1 worden bevestigd. Vrouwen die de tekst over de vrouwelijke hoofdpersoon en mannen die de tekst over de mannelijke hoofdpersoon lazen, zullen in hogere mate (partners motiveren tot het) deelnemen aan het eerstvolgende borstkankeronderzoek dan mannen die de tekst over de vrouwelijke hoofdpersoon en vrouwen die de tekst over de mannelijke hoofdpersoon lazen. De relatief hoge intentie ten opzichte van het bevolkingsonderzoek borstkanker in het onderhavige onderzoek ($M's > 6,00$ op een zevenpunts Likert-schaal) is te verklaren door de hoge opkomst van het borstkankeronderzoek: jaarlijks neemt 80% van de opgeroepen vrouwen deel (RIVM, s.d.).

Ook voor de normatieve waargenomen norm trad een interactie-effect op tussen perspectief en geslacht, maar dit effect was niet zoals verwacht en vertoonde niet hetzelfde patroon als het interactie-effect voor intentie. De mannen die de mannentekst lazen, trokken zich meer aan wat de voor hen belangrijke mannen van deelname aan het borstkankeronderzoek vonden dan mannen die de vrouwentekst lazen. Dit effect trad niet op bij de vrouwen; ongeacht de tekstversie die ze lazen trokken vrouwen zich gemiddeld meer aan van andere vrouwen dan dat mannen zich aantrokken van andere mannen. Het is goed voor te stellen dat vrouwen zich over

borstkankeronderzoek meer aantrekken van de voor hen belangrijke vrouwen dan dat mannen dat over dit typische vrouwenonderwerp doen van de voor hen belangrijke mannen.

Mogelijk werd voor de normatieve waargenomen norm het verschil tussen mannen en vrouwen beïnvloed door de manier waarop deze schaal werd bevraagd. In de vragenlijst voor vrouwelijke proefpersonen was de zevenpunts Likert-schaal als volgt: ‘De vrouwen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik deelneem aan het borstkankeronderzoek.’ In de vragenlijst voor mannen begon hetzelfde item met ‘De mannen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn [...]’. In toekomstig onderzoek kan dit verschil worden ontweken door het volgende item te gebruiken: ‘De personen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik mijn partner motiveer om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek.’ De Likert-schaal van de normatieve waargenomen bestond net als de Likert-schaal voor intentie slechts uit één item. Het is aan te raden om in toekomstig onderzoek items aan deze schalen toe te voegen om het onderzoek naar narratieve persuasie betrouwbaarder te maken. Daarnaast kunnen items over de eigen-effectiviteit worden toegevoegd, om de intentie mogelijk wel te kunnen verklaren vanuit de Theory of Planned Behaviour (Fishbein & Yzer, 2003).

4.3 Identificatie

H2 kon worden bevestigd; er bleek een interactie-effect tussen het perspectief van de tekst en het geslacht van de lezers met betrekking tot de identificatie met hoofdpersonen in narratieven. Meer specifiek bleek er een interactie-effect tussen perspectief en geslacht met betrekking tot perspectief nemen. Zoals verwacht konden de vrouwen die de vrouwentekst en mannen die de mannentekst lezen beter het perspectief overnemen van de hoofdpersoon dan vrouwen die de mannentekst en mannen die de vrouwentekst lezen.

Daarnaast werd gevonden dat zowel mannen als vrouwen die de mannentekst over de niet-zieke hoofdpersoon lezen, beter het perspectief van de hoofdpersoon konden overnemen dan mannen en vrouwen die de vrouwentekst over de zieke hoofdpersoon lezen. Dit komt overeen met de resultaten van de manipulatiecheck. In andere woorden: mannen en vrouwen konden beter het perspectief overnemen van en vonden zichzelf meer lijken op de niet-zieke hoofdpersoon dan de zieke hoofdpersoon. Een mogelijke verklaring werd eerder gegeven (paragraaf 4.1), namelijk dat mannen en vrouwen zich niet graag zullen willen voorstellen hoe het is om de nare ziekte borstkanker te hebben. Het is opvallend dat de proefpersonen gemiddeld ruim hoger scoorden op perspectief nemen dan op waargenomen gelijkheid (vergelijk tabel 1

en tabel 3). Zoals gezegd zullen de proefpersonen het niet prettig gevonden hebben om het gelezen verhaal op zichzelf te betrekken. Door de directe vergelijking die in de items over waargenomen gelijkheid tussen de lezer en de hoofdpersoon wordt gemaakt, komen deze vragen veel dichterbij de lezer dan de items over perspectief nemen.

Voor identificatie en overtuiging trad een vergelijkbaar interactie-effect op tussen perspectief van de tekst en het geslacht van de proefpersonen. Deze bevinding komt overeen met de theorie dat identificatie de effectiviteit van narratieven beïnvloedt als het om de overtuigingskracht gaat (Cohen, 2001; De Graaf et al., 2007; Moyer-Gusé et al., 2011). Het onderhavige onderzoek levert nogmaals het bewijs dat als een lezer zich met de hoofdpersoon in het verhaal kan identificeren, de kans groot is dat de lezer de standpunten – in dit geval de intentie ten opzichte van deelname aan het bevolkingsonderzoek borstkanker – van de hoofdpersoon uit het verhaal overneemt. De vrouwen die de tekst van hoofdpersoon Simone (autodiëgetisch) en de mannen die de tekst van hoofdpersoon Chris (allodiëgetisch) lazen, konden zich waarschijnlijk beter inleven in die teksten, omdat ze geschreven waren vanuit het ik-perspectief van de hoofdpersoon van hetzelfde geslacht. De vrouwen konden zich in de tekst van Simone herkennen in het deelnemen aan het borstkankeronderzoek en zich na het lezen over haar situatie genoodzaakt voelen om deel te nemen aan het eerstvolgende onderzoek. Na alles wat Chris heeft meegemaakt in de andere tekst is het goed denkbaar dat mannen die deze tekst lazen hun partners in hogere mate zullen motiveren tot deelname aan het onderzoek dan mannen die de tekst over Simone lazen die verder van hen af stond. Het is zeer waarschijnlijk dat de intentie van de proefpersonen niet alleen werd bepaald door de gelezen teksten, maar ook door hun huidige kennis en ervaring van het bevolkingsonderzoek borstkanker. Toch treedt voor intentie (overtuiging) duidelijk hetzelfde patroon van perspectief en geslacht op als het patroon voor perspectief nemen (identificatie).

Vanuit de mannelijke en vrouwelijke proefpersonen was er zoals verwacht in alle gevallen empathie voor de hoofdpersonen Simone en Chris in zowel de auto- als de allodiëgetische tekstversie. Empathie (meeleven met de hoofdpersoon) was naast perspectief nemen (zich verplaatsen in de positie van de hoofdpersoon) een van de aspecten waarmee de identificatie van de proefpersonen met de hoofdpersonen in de narratieven werd gemeten (De Graaf et al., 2012). Perspectief nemen gaat een stap verder dan empathie, omdat daarvoor meer inlevingsvermogen van de lezers gevraagd wordt. Het problematiseren van het eerstpersoonsperspectief in het onderhavige onderzoek hing niet samen met empathie maar met perspectief nemen. Het onderscheid tussen het auto- en allodiëgetische ik-perspectief uit

de verhaalttheorie van Van der Voort (1991) blijkt relevant voor het verbeteren van narratieve persuasie binnen de gezondheidscommunicatie over het bevolkingsonderzoek borstkanker.

4.4 Transportatie

H3 dat transportatie zou optreden (als voorwaarde voor identificatie) maar de overtuiging van de narratieven niet zou beïnvloeden, werd deels bevestigd. Er bleken geen effecten van transportatie. Zowel de mannen als de vrouwen werden meegevoerd in de auto- en allodiëgetische tekstversies voor vier van de zes transportatie-items. Er was geen sprake van een extreme mate van transportatie: de proefpersonen hadden niet het gevoel dat ze aanwezig waren in de narratieve wereld of dat ze afwezig waren in de ‘echte’ wereld tijdens het lezen van de tekst. Zoals te zien is in tabel 4.2 lagen de gemiddelde scores van de transportatie-items ‘aanwezig in tekstwereld’ en ‘afwezig in “echte” wereld’ tussen de 3,24 en 3,83 (onder het midden van de zevenpuntsschaal). Die resultaten zijn mogelijk te verklaren door het ernstige thema van de narratieven (borstkanker) dat de lezers met beide benen op de grond hield. Door het narratieve karakter van de teksten genereert de lezer volgens Slater & Rouner (2002) minder tegenargumenten. Het is de vraag of de ‘amusementswaarde’ van de teksten over Simone en Chris in vergelijking met niet-narratieve teksten binnen de gezondheidscommunicatie wel hoog genoeg was om lezers volledig te kunnen meevoeren en hun kritische denkvermogen uit te schakelen.

Een suggestie voor toekomstig onderzoek naar het identificatieproces in narratieve persuasie is het pretesten van transportatie. Om de kans op het vinden van significante verschillen in de identificatie te vergroten, zou voorafgaand aan het experiment getoetst kunnen worden of sprake is van (een hoge mate van) transportatie als voorwaarde voor identificatie (Cohen, 2001). In de pretest zou ook getoetst kunnen worden of de narratieven boeiend en levendig zijn, factoren die bijdragen aan de mate van transportatie (Hustinx & Smits, 2006; De Graaf & Hustinx, 2011).

Daarnaast zou het goed zijn om het transportatieproces, bijvoorbeeld in een experiment met het huidige stimulusmateriaal, nader te onderzoeken. Eerder onderzoek wees uit dat het nog niet duidelijk is hoe identificatie zich verhoudt tot transportatie (De Graaf et al., 2007; De Graaf et al., 2012) en ook in het onderhavige onderzoek kunnen daar geen harde conclusies over getrokken worden. Had er voor transportatie niet net zo goed hetzelfde interactiepatroon kunnen optreden als voor identificatie, ook al werd geprobeerd de teksten zoveel mogelijk hetzelfde te schrijven op de perspectiefmanipulatie na? Neem bijvoorbeeld de transportatie-items over

emotie, zoals ‘Ik vond het verhaal aangrijpend.’ In lijn met het interactie-effect voor identificatie is het goed voor te stellen dat mannen de mannentekst het meest aangrijpend vonden en vrouwen de vrouwentekst, omdat juist die verhaallijnen het dichtst bij hen stonden.

4.5 Terugblik en vervolgonderzoek

In de inleiding werd beredeneerd dat de lezer zich in hogere mate identificeert met de hoofdpersoon in een tekst in het eerstepersoonsperspectief dan met de hoofdpersoon in een tekst in het derdepersoonsperspectief, omdat de afstand tussen de lezer en de *ik* kleiner is dan de afstand tussen de lezer en de *hij* of *zij* (De Graaf et al., 2016; Cohn, 1978). Als het de lezer van de tekst in het eerstepersoonsperspectief lukt om in de huid te kruipen van de *ik* (identificatie), dan valt hij samen met (de gevoelens en overtuiging van) de hoofdpersoon. De lezer van de tekst in het derdepersoonsperspectief kan hooguit het oogpunt van de verteller innemen dat niet samenvalt met de hoofdpersoon die weergegeven wordt. Het was dus al duidelijk dat een zo’n effectief mogelijke narratieve voorlichtingstekst binnen de gezondheidscommunicatie in het eerstepersoonsperspectief geschreven moest worden (De Graaf et al., 2016). Dit criterium kan voor narratieve voorlichting over het bevolkingsonderzoek borstkanker worden aangescherpt. Voor een zo hoog mogelijke identificatie met de hoofdpersoon en overtuigingskracht van de tekst wordt geadviseerd om voor vrouwen een tekst te ontwerpen met een vrouw met borstkanker als hoofdpersoon en voor mannen een tekst te ontwerpen die een man (wiens vrouw getroffen werd door borstkanker) als hoofdpersoon heeft. Wil je gaan voor *safe*, dan ontwerp je zowel voor mannen als vrouwen een narratieve voorlichtingstekst met een niet-zieke hoofdpersoon.

De onderzoeksresultaten laten zien dat de *ik* in narratieven binnen de gezondheidscommunicatie niet zomaar een *ik* is en dat de term ‘eerstepersoonsperspectief’ in toekomstige onderzoeken gedetailleerder moet worden uitgewerkt. De resultaten waren grotendeels zoals verwacht, ondanks de oude verhaaltheorieën die werden aangehaald (Stanzel, 1955; Genette, 1972; Cohn, 1978; Van der Voort, 1991). Het is zinvol om ook andere perspectieven te onderzoeken en niet langer algemene termen te gebruiken, zoals het eerste- en derdepersoonsperspectief (o.a. De Graaf et al., 2007; Kaufman & Libby, 2012; Nan et al., 2015). Hoewel het eerstepersoonsperspectief in hogere mate identificatie en overtuiging oproept bij de lezer (De Graaf et al., 2016), kunnen mogelijk ook gezondheidsnarratieven in het derdepersoonsperspectief worden geoptimaliseerd met een onderzoek zoals hier uitgevoerd is.

Een suggestie binnen het eerstpersoonsperspectief is om het autodiëgetische en allodiëgetische ik-perspectief te onderscheiden in voorlichtingsmateriaal over ‘geslachtsgebonden’ ziektes zoals borstkanker. In de autodiëgetische tekst heeft de verteller het vertelde als hoofdfiguur meegemaakt en in de allodiëgetische tekst heeft de verteller het vertelde als getuige meegemaakt. Onderzoek moet uitwijzen of het onderscheid tot dezelfde resultaten leidt in voorlichtingsmateriaal over andere ‘geslachtsgebonden’ ziektes dan borstkanker, zoals prostaatkanker. De verwachting is dat het interactie-effect voor identificatie in dat geval als volgt zal zijn: mannen zullen zich in hogere mate identificeren met de mannelijke hoofdpersoon met prostaatkanker (autodiëgetisch) en vrouwen zullen zich in hogere mate identificeren met de vrouwelijke hoofdpersoon die haar man bijstaat in het ziekteproces (allodiëgetisch).

Er werd vooraf geen rekening mee gehouden dat het zo zou kunnen zijn dat de proefpersonen zich meer vonden lijken op en liever het perspectief overnamen van de niet-zieke hoofdpersoon in plaats van de hoofdpersoon van hetzelfde geslacht. In het identificatieproces van de lezers met de hoofdpersonen uit de narratieven bleek geslacht ondergeschikt aan ziekte; liever gezond, dan van hetzelfde geslacht. Ook deze bevinding kan van groot belang zijn voor voorlichtingsmateriaal binnen de gezondheidscommunicatie, zowel over ‘geslachtsgebonden’ ziektes als ziektes die niet ‘geslachtsgebonden’ zijn. Nieuw onderzoek moet uitwijzen of narratieve voorlichtingsteksten met een betrokken hoofdpersoon in plaats van een getroffen hoofdpersoon (de patiënt) altijd effectiever zijn. Dat zou bijvoorbeeld de werking van fear appeals, die onwenselijke gevolgen van ongewenst gedrag benadrukken, onderuit kunnen halen.

5. Referenties

5.1 Wetenschappelijke literatuur

- Busselle, R., & Bilandzic, H. (2009). Measuring narrative engagement. *Media Psychology*, 12(4), 321-347.
- Chaiken, S., Liberman, A., & Eagly, A. H. (1989). Heuristic and systematic processing within and beyond the persuasion context. In J. S. Uleman & J. A. Bargh (Eds.), *Unintended thought* (p. 212-252). New York: Guilford.
- Cohen, J. (2001). Defining identification: A theoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass Communication and Society*, 4, 245–264.
- Cohn, D. (1978). *Transparent minds: Narrative modes for presenting consciousness in fiction*. Princeton: Princeton University.
- De Graaf, A., Hoeken, H., Sanders, J., & Beentjes, J. W. (2012). Identification as a mechanism of narrative persuasion. *Communication Research*, 39(6), 802-823.
- De Graaf, A., & Hustinx, L. (2011). The effect of story structure on emotion, transportation, and persuasion. *Information Design Journal+ Document Design*, 19(2), 142-154.
- De Graaf, A., & Hustinx, L. (2015). Transported into a story world: The role of the protagonist. In A. Lardinois, S. Levie, H. Hoeken & C. Lüthy (Eds.), *Texts, Transmissions, Receptions: Modern Approaches to Narratives* (p. 114-132). Leiden enz.: Brill.
- De Graaf, A., Sanders, J., Beentjes, H., & Hoeken, H. (2007). De rol van identificatie in narratieve overtuiging. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 29(3), 237-250.
- De Graaf, A., Sanders, J., & Hoeken, H. (2016). Characteristics of narrative interventions and health effects: A review of the content, form, and context of narratives in health-related narrative persuasion research. *Review of Communication Research*, 4, 88-131.
- Fishbein, M., & Yzer, M. C. (2003). Using theory to design effective health behavior interventions. *Communication Theory*, 14(2), 164-183.
- Genette, G. (1972). *Figures III*. Paris: Seuil.
- Green, M. C. (2006). Narratives and cancer communication. *Journal of Communication*, 56, 163-183.
- Green, M. C., & Brock, T. C. (2002). In the mind's eye: Transportation-imagery model of narrative persuasion. In T. C. Brock, J. J. Strange & M. C. Green (Eds.), *Narrative impact: Social and cognitive foundations* (p. 315-341). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Herman, L., & Vervaeck, B. (2009). *Vertelduivels: Handboek verhaalanalyse*. Nijmegen: Vantilt.

- Hoeken, H., Hornikx, J., & Hustinx, L. (2012). *Overtuigende teksten: Onderzoek en ontwerp*. Bussum: Coutinho.
- Hustinx, L. G. M. M., & Smits, A. (2006). Meegevoerd in de narratieve wereld: De invloed van het verhaalperspectief op de aandacht, emoties en overtuigingen van de lezer. In H. Hoeken, B. Hendriks & P. J. Schellens (Red.), *Studies in taalbeheersing 2* (p. 132-143). Assen: Van Gorcum.
- Kaufman, G. F., & Libby, L. K. (2012). Changing beliefs and behavior through experience-taking. *Journal of Personality and Social Psychology*, *103*, 1–19.
- Moyer-Gusé, E., Chung, A. H., & Jain, P. (2011). Identification with characters and discussion of taboo topics after exposure to an entertainment narrative about sexual health. *Journal of Communication*, *61*(3), 387-406.
- Nan, X., Dahlstrom, M. F., Richards, A., & Rangarajan, S. (2015). Influence of evidence type and narrative type on HPV risk perception and intention to obtain the HPV vaccine. *Health Communication*, *30*(3), 301-308.
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and Persuasion: Central and peripheral routes to attitude change*. New York: Springer.
- Slater, M. D., & Rouner, D. (2002). Entertainment-education and elaboration likelihood: Understanding the processing of narrative persuasion. *Communication Theory*, *12*(2), 173-191.
- Stanzel, F. K. (1955). *Die typischen Erzählsituationen im Roman*. Wien: Braumüller.
- Van der Voort, C. (1991). De analyse van verhalend proza. In P. Zeeman (Red.), *Literatuur en context: Een inleiding in literatuurwetenschap* (p. 24-58). Nijmegen: SUN.
- Van Krieken, K. (2016). *Linguistic Viewpoint in Crime News Narratives: Form, Function and Impact*. Dissertation Radboud University Nijmegen. Utrecht: LOT.

5.2 Overige referenties

- De Graaf, A. (2016, 21 september). Entertainment-Education (persoonlijke communicatie). *Communicatie, Gedrag & Beïnvloeding*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Kanker.nl (s.d. a). *Bestraling bij borstkanker*. Geraadpleegd op 21 november 2016 via <https://www.kanker.nl/bibliotheek/borstkanker/behandeling-en-bijwerkingen/294-bestraling-bij-borstkanker>.

Kanker.nl (s.d. b). *Borstsparende operatie*. Geraadpleegd op 21 november 2016 via <https://www.kanker.nl/bibliotheek/borstkanker/behandeling-en-bijwerkingen/6416-borstsparende-operatie>.

Lataster, P., & Lataster-Czisch, P. (2013). *Wakker in een boze droom* (documentaire). *Human*. Beschikbaar via <http://www.npo.nl>.

Makenbach, J. (2016). Komt een vrouw (met haar man) bij de dokter. *Libelle*, 42, 87-93.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (s.d.). *Bevolkingsonderzoek borstkanker*. Geraadpleegd op 9 november 2016 via http://www.rivm.nl/Onderwerpen/B/Bevolkingsonderzoek_borstkanker.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2015). *Bevolkingsonderzoek borstkanker: 15 feiten*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Geraadpleegd via http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Brochures/Preventie_Zorg_Ziekte/Borstkankerscreening/Folder_Bevolkingsonderzoek_borstkanker_15_feiten.

6. Bijlage

6.1 Materiaal

Autodiëgetische tekstversie (vrouwelijke hoofdpersoon)

“Ik had nooit gedacht dat het mij zou overkomen”

Simone (55) is 31 jaar getrouwd met Chris (57). Samen hebben ze dochter Roos (25). In januari 2015 kreeg Simone de diagnose borstkanker.

“Toen ik nog op de lagere school zat, was ik blij dat er eindelijk wat veranderde aan mijn platte bovenlichaam. Eindelijk kreeg ik borsten en werd ik een echte vrouw. ‘Erwtjes’ noemde mijn moeder ze ook wel. Ik was heel trots dat ik eindelijk een beha kon dragen en ik droeg vanaf dat moment alleen nog maar shirtjes met een diepe V-hals. Toen zo’n tien jaar geleden bij een aantal vrouwen in mijn omgeving borstkanker werd geconstateerd, vond ik het een fijn idee dat mijn borsten vanaf mijn vijftigste gecheckt zouden worden op onregelmatigheden. En natuurlijk nam ik deel aan het borstkankeronderzoek nadat ik mijn eerste uitnodiging had ontvangen. Ze hadden wel in de brief mogen zetten dat de hele buurt tegelijk aan de beurt was. In de wachtruimte zat ik nu heel ongemakkelijk naast mijn buurvrouw. We hadden wel samen kunnen rijden! Mijn vriendinnen hadden gezegd dat het onderzoek pijnlijk kon zijn, maar ook met die waarschuwing viel het me nog erg tegen. Elke borst werd twee keer platgedrukt door dat nare röntgenapparaat. Die ellendige pijn, vier keer. Ik hield er blauwe plekken aan over. Maar ach, dacht ik, het is voor een goed doel.”

“Na de tweede uitnodiging nam ik weer deel aan het onderzoek. Weer die borstenbus in op het parkeerterrein voor de supermarkt. En weer zat er iemand uit de straat in de wachtruimte. Ik verwachtte na afloop weer een brief in de bus waarin stond dat alles goed was, maar dit keer was het mis. De dokter belde me een paar dagen na het onderzoek met het verontrustende nieuws. Op de röntgenfoto’s waren afwijkingen gevonden in mijn linkerborst die verder onderzocht moesten worden. Ik maakte zo snel mogelijk een afspraak in het ziekenhuis en Chris annuleerde intussen op mijn verzoek onze skivakantie. Een week later zouden we samen met onze dochter naar de Alpen vertrekken om daar ons dertigjarig huwelijk te vieren. De ski’s konden weer naar zolder, want in deze onzekere periode kon ik me daar niet toe zetten. Ik begon aan alles te twijfelen. Stel je voor dat mijn borst geamputeerd moest worden, vond Chris me

dan nog wel aantrekkelijk? Moest ik beginnen met chemotherapie en zou ik dan mijn haar kwijtraken? Nachten heb ik wakker gelegen. Ik leefde tussen hoop en vrees.”

“Na verschillende scans en een vervelende punctie in het ziekenhuis hoorde ik nog dezelfde middag dat het foute boel was. Ik had een kwaadaardige tumor in mijn borst. Het relatief goede nieuws was dat de tumor in een vroeg stadium was ontdekt. De kankercellen konden daardoor verwijderd worden in een borstsparende operatie. Hoewel ik vanaf dat moment ineens borstkankerpatiënt was, was ik opgelucht dat mijn borst en daarmee mijn waardigheid als vrouw behouden kon worden. Nu werd me ineens duidelijk waarom vrouwen hun borsten weleens ‘tikkende tijdbommen’ noemen. Ik had mijn borsten nooit zo gezien en nooit gedacht dat borstkanker mij zou overkomen. Voor de diagnose was ik nooit lang ziek. Ik had heus weleens een griepje, maar dat was altijd na een paar dagen weer over. Ook aan mijn borsten had ik nooit klachten. Ik controleerde ze regelmatig op knobbeltjes, maar ik had nooit iets gekst gevoeld. En bovendien, ik rook niet, ik ben niet te dik, ik eet altijd gezond en ik sport minimaal twee keer in de week. Ook voor de diagnose.”

“Kort na de diagnose is het kwaadaardige weefsel weggehaald uit mijn borst. Mijn borst was behoorlijk blauw en nog erg pijnlijk na de operatie. De pijn en blauwe kleur waren nauwelijks weg of er werd alweer begonnen met de radiotherapie. In vier weken tijd heb ik wel twintig bestralingen ondergaan. Na twee weken was ik de bestraling helemaal beu. Mijn hele lichaam deed zeer en ik had nul energie. Mijn huid kreeg een rode, verbrande kleur. Het hoefde van mij niet meer. Roos heeft me er echt doorheen gesleept. Ze ging vaak mee en benadrukte steeds dat ze niet wilde dat ik doodging. Dat was een goede motivatie om door te gaan. Nog tot lang na de bestralingsperiode was ik erg moe. Na de bestraling herstelde mijn huid zich gelukkig snel, maar de vermoeidheid bleef. Ik merk dat ik zelfs nu nog eerder moe ben na hevige inspanning dan voor de operatie en bestralingen. Ik kom nu regelmatig op controle bij mijn arts en hij is gelukkig tevreden over mijn herstel. De vermoeidheid is volgens hem een veelvoorkomende bijwerking. Ik ben blij dat ik ondanks het nare röntgenapparaat toch weer heb deelgenomen aan het borstkankeronderzoek, want het had allemaal veel erger kunnen aflopen. Hoewel het lang heeft geduurd voor ik weer enigszins de oude was, ben ik blij dat ik slechts een borstsparende operatie en bestralingen heb gehad. Als de tumor in een later stadium was ontdekt, dan had mijn borst misschien geamputeerd moeten worden of had ik chemotherapie moeten ondergaan. Dan was ik veel zieker geworden, dan was ik mijn borst en misschien ook mijn haar verloren. Had ik dan mijn dochter wel kunnen zien opgroeien? Ik moet er niet aan denken dat ik Chris en Roos alleen achter had moeten laten.”

“Vanaf het moment dat ik borstkankerpatiënt was, ging de aandacht van mijn familie en vrienden vooral naar mij en niet naar Chris. Ik kreeg de kaarten, ik kreeg de bloemen en ik kreeg het bezoek toen ik ziek thuis was. Intussen werkte Chris hard door. Hij maakte zelfs overuren om de inkomsten die ik als zzp’er misliep te kunnen compenseren. We hadden het geld immers hard nodig voor onze studerende dochter. Ik kon aan hem zien dat hij het lastig vond om zich aan te passen aan zijn nieuwe rol. Naast zijn werk moest hij voor mij en het huishouden zorgen. Hij zegde zijn seizoenskaart van de voetbal op om in het weekend zoveel mogelijk bij mij te kunnen zijn. Ik ben heel erg trots op hem. Hoe beroerd ik me ook voelde, hij was zo lief en zorgzaam voor me. We hadden allebei even tijd nodig om het slechte nieuws na het borstkankeronderzoek te verwerken, allebei op onze eigen manier, maar we hebben de volgende dag een goed gesprek gehad. Ik voelde me in het begin schuldig tegenover Chris, want nu was hij getrouwd met een zieke vrouw. In de periode na de operatie en bestraling kon ik alleen maar apathisch in bed liggen en was het te zwaar om overeind te komen. Ik wilde helemaal niet ziek en afhankelijk zijn, en alleen maar kunnen toekijken waar Chris mee bezig was. Na meerdere gesprekken besefte ik dat hij zielsveel van me houdt. Ziek of niet ziek, met borst of zonder borst.”

“Het hele ziekteproces heeft me ook goede dingen gebracht. Mijn relatie met Chris is sterker geworden. We weten nu beter wat we aan elkaar hebben en dat we er altijd, in welke omstandigheid dan ook, voor elkaar zullen zijn. Ik geniet ook meer van kleine dingen die gebeuren, zoals een herfstwandeling in het bos met de hond of een kop koffie met Chris in de zon op ons terras. Ik geniet er meer dan vroeger van als Chris ontbijt op bed brengt, als ik uren met mijn dochter aan de telefoon hang of als we vrienden over de vloer hebben voor een potje kaarten en een goed glas wijn. Soms besef ik ineens, ik ben er nog, en daar ben ik heel dankbaar voor.”

Allodiëgetische tekstversie (mannelijke hoofdpersoon)

“Kon ik haar maar beter maken”

Chris (57) is 31 jaar getrouwd met Simone (55). Samen hebben ze dochter Roos (25). In januari 2015 kreeg Simone de diagnose borstkanker.

“Het was liefde op het eerste gezicht. Ik zag haar staan in de kroeg en toen we oogcontact maakten was er meteen een soort spanning. Ik begroette haar en ik kreeg een warme glimlach terug. Meteen viel me haar prachtige lichaam op. Haar rondingen die zo goed uitkwamen in

haar zwarte jurkje. Sinds die avond in het café zijn we bij elkaar gebleven. Van een paar onschuldige dates en zoenen achter de heg tot een huwelijk dat al dertig jaar standhoudt. En nog steeds ben ik smoorverliefd op Simone, maar onze relatie heeft het afgelopen jaar wel flink onder druk gestaan.”

“Zo’n tien jaar geleden werd er bij een aantal vrouwen in onze omgeving borstkanker geconstateerd. Simone vond het daarom wel zo’n fijn idee dat haar borsten vanaf haar vijftigste gecheckt zouden worden op onregelmatigheden. En ik ook, want ik moest er niet aan denken dat mijn vrouw borstkanker zou krijgen. Ik weet nog dat die eerste keer haar enorm tegenviel. Het onderzoek was erg pijnlijk geweest en ze hield er zelfs blauwe plekken aan over. Gelukkig kon ze de pijn wel relativiseren, omdat ze wist dat het voor een goed doel was. Na de tweede uitnodiging nam ze weer deel aan het onderzoek, met veel tegenzin. Ik begrijp het wel hoor. Ik zou me echt niet uitkleden in zo’n borstenbus op het parkeerterrein voor de supermarkt, terwijl je weet dat het halve dorp in de wachtruimte zit. Een paar dagen na het onderzoek belde Simone me op het werk. Dat doet ze bijna nooit, dus ik wist dat er iets mis was. Ik schrok enorm van het verontrustende nieuws. Op de röntgenfoto’s waren afwijkingen gevonden in haar linkerborst die verder onderzocht moesten worden.”

“Simone zat met een bleek gezicht en rooddoorlopen ogen op de bank toen ik thuiskwam. Ze begon meteen te huilen toen ze me zag. Het duurde een hele poos voordat ze weer normaal een zin kon uitbrengen. Ze had meteen een afspraak gemaakt bij het ziekenhuis en kon er gelukkig snel terecht. Ze wilde dat ik onze skivakantie zou annuleren. Een week later zouden we samen met onze dochter naar de Alpen vertrekken om daar ons dertigjarig huwelijk te vieren. Ik probeerde haar ervan te overtuigen dat een week in de frisse berglucht haar juist goed kon doen, maar ze wilde hoe dan ook niet mee. Ik zag dat Simone maar bleef malen over de uitslag. Ze zat lusteloos op de bank, ze keek stil voor zich uit aan de keukentafel en bleef maar woelen in bed. Ook ik begon aan alles te twijfelen. Wat als de tumor al in een vergevorderd stadium zou zijn? Moest ze beginnen met chemotherapie? Zou ze kaal worden? En zou ze haar linkerborst kwijtraken? Ik moest er niet aan denken dat mijn vrouw zo zou gaan aftakelen.”

“Na verschillende scans en een punctie in het ziekenhuis hoorden we nog dezelfde middag dat het foute boel was. Simone had een kwaadaardige tumor in haar borst. Het relatief goede nieuws was dat de tumor in een vroeg stadium was ontdekt. De kankercellen konden daardoor verwijderd worden in een borstsparende operatie. Hoewel Simone vanaf dat moment ineens borstkankerpatiënt was, was ik opgelucht dat haar borst niet weggehaald ging worden. Haar borsten zijn toch een stukje van haar identiteit. Haar mooie borsten maken Simone een hele aantrekkelijke vrouw. Ik had nooit gedacht dat borstkanker haar zou overkomen. In

tegenstelling tot mij was ze nooit lang ziek. Ze had heus weleens een griepje, maar dat was bij Simone altijd na een paar dagen weer over. Ik kon wel twee weken van slag zijn als ik griep had. Ook aan haar borsten had ze nooit klachten. Ik zag haar regelmatig haar borsten controleren op knobbeltjes, maar voor de diagnose had ze nooit iets gekst gevoeld. Simone was kerngezond. Ze rookt niet, ze is niet te dik, ze eet altijd gezond en ze sport minimaal twee keer in de week. Ook voor de diagnose.”

“Kort na de diagnose is het kwaadaardige weefsel weggehaald bij Simone. Ik vond het akelig om te zien dat haar borst zo blauw was na de operatie en dat ze nog zoveel pijn had. De pijn en blauwe kleur waren nauwelijks weg of er werd alweer begonnen met de radiotherapie. In vier weken tijd heeft Simone wel twintig bestralingen ondergaan. Na twee weken was Simone de bestraling helemaal beu. Ze zei dat haar hele lichaam zeer deed en je zag aan haar dat haar energie op was. Haar huid kreeg een rode, verbrande kleur. Ze wilde stoppen met de behandeling. Gelukkig heeft Roos haar erdoorheen gesleept. Onze dochter was zo betrokken bij de hele situatie. Ze was bang dat ze haar moeder zou verliezen. Die angst was voor Simone een goede motivatie om door te gaan. Nog tot lang na de bestralingsperiode was Simone erg moe. De kleur van haar borst trok na de bestraling gelukkig snel bij, maar de vermoeidheid bleef. Zelfs nu nog klaagt Simone dat ze eerder moe is na hevige inspanning dan voor de operatie en bestralingen. Haar arts is gelukkig tevreden over haar herstel en volgens hem is vermoeidheid een veelvoorkomende bijwerking. Ik ben ontzettend blij dat Simone ook de tweede keer meedeed aan het borstkankeronderzoek, ondanks de pijn van de eerste keer. Het had allemaal veel erger kunnen aflopen als de borstkanker niet in zo’n vroeg stadium was ontdekt. Hoewel het lang heeft geduurd voor ze weer enigszins de oude was, ben ik blij dat ze slechts een borstsparende operatie en bestralingen heeft gehad. Misschien had haar borst in een later stadium geamputeerd moeten worden of had ze chemotherapie moeten ondergaan. Misschien was ik mijn lieve Simone zelfs kwijtgeraakt. Ik weet zeker dat ik dan diep in de put was geraakt.”

“Vanaf het moment dat Simone borstkankerpatiënt was, ging alle aandacht van onze familie en vrienden naar haar. Logisch natuurlijk, want Simone was ziek en ik niet. Toch vond ik dat moeilijk om te zien, want mijn leven stond ook stil. Ik moest voor haar zorgen en ik ging met haar mee naar het ziekenhuis. Ik nam haar huishoudelijke taken over en maakte tegelijk overuren op mijn werk om de inkomsten die Simone als zzp’er misliep te compenseren. Ruimte voor onze relatie was er niet. In het begin stopte ze haar verdriet weg. Zodra ik over de ziekte begon, draaide ze haar hoofd weg. Met pijn in mijn hart zegde ik mijn seizoenskaart van de voetbal op om er zoveel mogelijk voor haar te zijn. Ik vond het vreselijk om Simone in de

periode na de operatie en bestraling apathisch in bed te zien liggen. Het was soms zelfs te zwaar voor haar om overeind te komen. Kon ik haar maar beter maken, dacht ik steeds. Na een paar dagen zag ze dat het met mij ook steeds slechter ging en hebben we stevig gepraat. Dat luchtte op en maakte de situatie draaglijker.”

“Het ziekteproces van Simone heeft ook goede dingen gebracht. Onze relatie is sterker geworden. We weten nu beter wat we aan elkaar hebben en dat we er altijd, in welke omstandigheid dan ook, voor elkaar zullen zijn. Net als Simone geniet ik meer van kleine dingen die gebeuren, zoals een herfstwandeling in het bos met de hond of een kop koffie met Simone in de zon op ons terras. Ik geniet er meer dan vroeger van als Simone ontbijt op bed brengt, als ik uren in de garage sta te sleutelen of als we vrienden over de vloer hebben voor een potje kaarten en een goed glas wijn. Soms besef ik ineens, mijn vrouw is er nog, en daar ben ik heel dankbaar voor.”

6.2 Instrumentarium

E-mail voorafgaand aan vragenlijst

Beste [naam],

Op dit moment rest mij alleen nog het schrijven van mijn scriptie voor het afronden van mijn master. Daar kan ik uw hulp goed bij gebruiken. Ik ben namelijk op zoek naar minimaal 120 proefpersonen tussen de 50 en 75 jaar oud om mijn digitale vragenlijst in te vullen. Wilt u meedoen aan mijn onderzoek? Deelname neemt slechts 15 minuten van uw tijd in beslag.

Voorwaarden voor deelname:

- U bent tussen de 50 en 75 jaar oud;
- Als vrouw bent u langer dan een jaar samen (geweest) met een man;
- Als man bent u langer dan een jaar samen (geweest) met een vrouw.

Deelname-instructie:

1. Klik op de juiste link om de vragenlijst te starten:
 - U bent een vrouw:
 - Uw achternaam begint met A t/m L: [link vragenlijst A]
 - Uw achternaam begint met M t/m Z: [link vragenlijst B]
 - U bent een man:

- Uw achternaam begint met A t/m L: [link vragenlijst C]
 - Uw achternaam begint met M t/m Z: [link vragenlijst D]
2. Als zowel uw partner als u de vragenlijst invult, overleg dan pas met elkaar als u beide klaar bent met invullen.
 3. Vul de vragenlijst uiterlijk 9 december in.

Als u deelneemt aan mijn onderzoek draagt u bij aan de ontwikkeling van voorlichtingsbrochures over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Bovendien helpt u me enorm bij het afronden van mijn master. U kunt me nog beter helpen: zou u deze mail willen doorsturen naar twee anderen binnen uw kennissenkring en willen vragen of ook zij de vragenlijst invullen? Doorsturen naar meer dan twee mensen mag natuurlijk ook (liefst naar evenveel mannen als vrouwen)!

Ontzettend bedankt!

Met vriendelijke groet,
Vera Nieuwkoop

Instructie in vragenlijst

Beste deelnemer,

Bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek over verhalen en het bevolkingsonderzoek borstkanker. U krijgt zo meteen een tekst te zien die bedoeld is voor de website van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Lees de tekst in uw eigen tempo zoals u normaal een tekst zou lezen. Beantwoord daarna de vragen.

Deelname aan het onderzoek is vrijwillig en uw antwoorden blijven anoniem. U kunt elk moment stoppen. Door de enquête te starten geeft u toestemming dat uw antwoorden worden gebruikt in het onderzoek.

In totaal zal de enquête 15 minuten duren. Lees de tekst in één keer door en beantwoord daarna de vragen. Alleen als u in één keer de tekst gelezen heeft en alle vragen heeft beantwoord, zijn

uw antwoorden bruikbaar voor dit onderzoek. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om uw mening.

Door op onderstaande >> button te klikken start u de enquête. Veel succes!

[Vragenlijst A, B, C of D]

Bedankt voor uw deelname!

De tekst die u gelezen heeft, wordt (nog) niet gebruikt door het RIVM. Er wordt onderzocht of verhalen vrouwen kunnen motiveren om deel te nemen aan het bevolkingsonderzoek borstkanker.

Bent u benieuwd naar de onderzoeksresultaten? Als u hieronder uw mailadres invult, hoort u over twee maanden wat de onderzoeksresultaten zijn.

[Invulbalk]

Druk alstublieft op onderstaande >> button om het onderzoek af te ronden.

A. Vragenlijst vrouwelijke hoofdpersoon, vrouwelijke proefpersoon⁹

Nu volgt een aantal vragen over uw mening over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Eens in de twee jaar ontvangt u (tussen de leeftijd van 50 en 75 jaar) een uitnodiging om deel te nemen aan dit borstkankeronderzoek.

1. Neemt u altijd deel aan het borstkankeronderzoek nadat u een uitnodiging heeft ontvangen?
 - ja
 - nee, ik ben een paar keer niet geweest
 - nee, ik ben vaak niet geweest
 - nee, ik ben nooit geweest
 - anders: ik heb nog nooit een uitnodiging ontvangen

⁹ De verschillende afhankelijke variabelen die steeds boven de vragen staan vermeld, stonden niet boven de vragen die de proefpersonen kregen voorgelegd.

Overtuiging (Fishbein & Yzer, 2003)

Intentie

2. Als ik de uitnodiging ontvang voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik zeker deelnemen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Attitude

3. Ik vind het landelijke borstkankeronderzoek in de bus:

slecht 1 2 3 4 5 6 7 goed

onverstandig 1 2 3 4 5 6 7 verstandig

negatief 1 2 3 4 5 6 7 positief

onnodig 1 2 3 4 5 6 7 nodig

Normatieve waargenomen norm

4. De vrouwen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik deelneem aan het borstkankeronderzoek.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Nu volgt een aantal vragen over de tekst.

Identificatie (De Graaf et al., 2012)

Empathie

5. Tijdens het lezen voelde ik mee met Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

6. Tijdens het lezen voelde ik me ongerust als Simone zich ongerust voelde.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

7. Tijdens het lezen leefde ik mee met Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

8. Het verhaal van Simone laat me onverschillig.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Perspectief nemen

9. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van Simone te zijn.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

10. Terwijl ik aan het lezen was, beeldde ik me in hoe het voor Simone moest zijn om het beschrevene mee te maken.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

11. Terwijl ik aan het lezen was, leek het alsof ik in gedachten Simone geworden was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

12. Ik had het gevoel dat ik zelf meemaakte wat Simone meemaakte.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Manipulatiecheck

Waargenomen gelijkens (De Graaf et al., 2007)

13. Ik heb veel overeenkomsten met Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

14. Ik vind mezelf lijken op Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Transportatie (De Graaf et al., 2012)

Aandacht

15. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

16. Toen ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Mentale beelden

17. Terwijl ik het verhaal las, zag ik de gebeurtenissen die erin plaatsvonden als een film voor me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

18. Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Emotie

19. Het verhaal raakte me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

20. Ik vond het verhaal aangrijpend.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

21. Het verhaal maakte emoties bij me los.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Absorptie

22. Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

23. Ik ben meegesleept door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Aanwezig in narratieve wereld

24. Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

25. Tijdens het lezen was het alsof ik aanwezig was in de ruimtes die beschreven werden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Afwezig in 'echte' wereld

26. Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

27. Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighouden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Controlevraag

28. Ik heb de tekst in één keer gelezen en alle vragen beantwoord.

- ja
- nee

Nu volgt een aantal vragen over uw persoonlijke situatie.

29. Wat is uw geslacht?

- man
- vrouw

30. Wat is uw leeftijd? [Invulbalk]

31. Wat is uw hoogst genoten of huidige opleiding?

- lager of basisonderwijs
- vmbo / mavo / lbo
- mbo (mts, meao)
- havo / vwo (hbs, mms)
- hbo / wo (hts, heao)

32. Wat is uw partnerstatus?

- gehuwd samenwonend
- ongehuwd samenwonend
- gescheiden
- geen partner

33. Wie van uw familie of vrienden heeft te maken (gehad) met borstkanker?

Meer antwoorden mogelijk.

- niemand
- ik
- dochter, zus en/of moeder
- kleindochter en/of oma
- nicht en/of tante
- vriendin
- dat zeg ik liever niet
- anders, namelijk: [invulbalk]

B. Vragenlijst mannelijke hoofdpersoon, vrouwelijke proefpersoon

Nu volgt een aantal vragen over uw mening over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Eens in de twee jaar ontvangt u (tussen de leeftijd van 50 en 75 jaar) een uitnodiging om deel te nemen aan dit borstkankeronderzoek.

1. Neemt u altijd deel aan het borstkankeronderzoek nadat u een uitnodiging heeft ontvangen?

- ja
- nee, ik ben een paar keer niet geweest
- nee, ik ben vaak niet geweest
- nee, ik ben nooit geweest
- anders: ik heb nog nooit een uitnodiging ontvangen

Overtuiging (Fishbein & Yzer, 2003)

Intentie

2. Als ik de uitnodiging ontvang voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik zeker deelnemen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Attitude

3. Ik vind het landelijke borstkankeronderzoek in de bus:

slecht	1	2	3	4	5	6	7	goed
onverstandig	1	2	3	4	5	6	7	verstandig
negatief	1	2	3	4	5	6	7	positief
onnodig	1	2	3	4	5	6	7	nodig

Normatieve waargenomen norm

4. De vrouwen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik deelneem aan het borstkankeronderzoek.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Nu volgt een aantal vragen over de tekst.

Identificatie (De Graaf et al., 2012)

Empathie

5. Tijdens het lezen voelde ik mee met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

6. Tijdens het lezen voelde ik me ongerust als Chris zich ongerust voelde.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

7. Tijdens het lezen leefde ik mee met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

8. Het verhaal van Chris laat me onverschillig.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Perspectief nemen

9. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van Chris te zijn.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

10. Terwijl ik aan het lezen was, beeldde ik me in hoe het voor Chris moest zijn om het beschrevene mee te maken.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

11. Terwijl ik aan het lezen was, leek het alsof ik in gedachten Chris geworden was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

12. Ik had het gevoel dat ik zelf meemaakte wat Chris meemaakte.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Manipulatiecheck

Waargenomen gelijkens (De Graaf et al., 2007)

13. Ik heb veel overeenkomsten met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

14. Ik vind mezelf lijken op Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Transportatie (De Graaf et al., 2012)

Aandacht

15. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

16. Toen ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Mentale beelden

17. Terwijl ik het verhaal las, zag ik de gebeurtenissen die erin plaatsvonden als een film voor me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

18. Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Emotie

19. Het verhaal raakte me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

20. Ik vond het verhaal aangrijpend.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

21. Het verhaal maakte emoties bij me los.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Absorptie

22. Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

23. Ik ben meegesleept door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Aanwezig in narratieve wereld

24. Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

25. Tijdens het lezen was het alsof ik aanwezig was in de ruimtes die beschreven werden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Afwezig in 'echte' wereld

26. Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

27. Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighouden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Controlevraag

28. Ik heb de tekst in één keer gelezen en alle vragen beantwoord.

- ja
- nee

Nu volgt een aantal vragen over uw persoonlijke situatie.

29. Wat is uw geslacht?

- man
- vrouw

30. Wat is uw leeftijd? [Invulbalk]

31. Wat is uw hoogst genoten of huidige opleiding?

- lager of basisonderwijs
- vmbo / mavo / lbo
- mbo (mts, meao)
- havo / vwo (hbs, mms)
- hbo / wo (hts, heao)

32. Wat is uw partnerstatus?

- gehuwd samenwonend
- ongehuwd samenwonend
- gescheiden
- geen partner

33. Wie van uw familie of vrienden heeft te maken (gehad) met borstkanker?

Meer antwoorden mogelijk.

- niemand
- ik
- dochter, zus en/of moeder
- kleindochter en/of oma
- nicht en/of tante
- vriendin
- dat zeg ik liever niet
- anders, namelijk: [invulbalk]

C. Vragenlijst vrouwelijke hoofdpersoon, mannelijke proefpersoon

Nu volgt een aantal vragen over uw mening over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Eens in de twee jaar ontvangt uw partner (tussen de leeftijd van 50 en 75 jaar) een uitnodiging om deel te nemen aan dit borstkankeronderzoek.

1. Neemt uw partner altijd deel aan het borstkankeronderzoek nadat ze een uitnodiging heeft ontvangen?
 - ja
 - nee, ze is een paar keer niet geweest
 - nee, ze is vaak niet geweest
 - nee, ze is nooit geweest
 - anders: ze heeft nooit een uitnodiging ontvangen

Overtuiging (Fishbein & Yzer, 2003)

Intentie

2. Als mijn partner de uitnodiging ontvangt voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik haar zeker motiveren om deel te nemen.
helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Attitude

3. Ik vind het landelijke borstkankeronderzoek in de bus:
slecht 1 2 3 4 5 6 7 goed
onverstandig 1 2 3 4 5 6 7 verstandig
negatief 1 2 3 4 5 6 7 positief
onnodig 1 2 3 4 5 6 7 nodig

Normatieve waargenomen norm

4. De mannen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik mijn partner motiveer om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek.
helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Nu volgt een aantal vragen over de tekst.

Identificatie (De Graaf et al., 2012)

Empathie

5. Tijdens het lezen voelde ik mee met Simone.
helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

6. Tijdens het lezen voelde ik me ongerust als Simone zich ongerust voelde.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

7. Tijdens het lezen leefde ik mee met Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

8. Het verhaal van Simone laat me onverschillig.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Perspectief nemen

9. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van Simone te zijn.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

10. Terwijl ik aan het lezen was, beeldde ik me in hoe het voor Simone moest zijn om het beschrevene mee te maken.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

11. Terwijl ik aan het lezen was, leek het alsof ik in gedachten Simone geworden was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

12. Ik had het gevoel dat ik zelf meemaakte wat Simone meemaakte.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Manipulatiecheck

Waargenomen gelijkenis (De Graaf et al., 2007)

13. Ik heb veel overeenkomsten met Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

14. Ik vind mezelf lijken op Simone.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Transportatie (De Graaf et al., 2012)

Aandacht

15. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

16. Toen ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Mentale beelden

17. Terwijl ik het verhaal las, zag ik de gebeurtenissen die erin plaatsvonden als een film voor me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

18. Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Emotie

19. Het verhaal raakte me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

20. Ik vond het verhaal aangrijpend.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

21. Het verhaal maakte emoties bij me los.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Absorptie

22. Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

23. Ik ben meegesleept door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Aanwezig in narratieve wereld

24. Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

25. Tijdens het lezen was het alsof ik aanwezig was in de ruimtes die beschreven werden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Afwezig in 'echte' wereld

26. Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

27. Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighouden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Controlevraag

28. Ik heb de tekst in één keer gelezen en alle vragen beantwoord.

- ja
- nee

Nu volgt een aantal vragen over uw persoonlijke situatie.

29. Wat is uw geslacht?

- man

- vrouw

30. Wat is uw leeftijd? [Invulbalk]

31. Wat is uw hoogst genoten of huidige opleiding?

- lager- of basisonderwijs
- vmbo / mavo / lbo
- mbo (mts, meao)
- havo / vwo (hbs, mms)
- hbo / wo (hts, heao)

32. Wat is uw partnerstatus?

- gehuwd samenwonend
- ongehuwd samenwonend
- gescheiden
- geen partner

33. Wie van uw familie of vrienden heeft te maken (gehad) met borstkanker?

Meer antwoorden mogelijk.

- niemand
- partner
- dochter, zus en/of moeder
- kleindochter en/of oma
- nicht en/of tante
- vriendin
- dat zeg ik liever niet
- anders, namelijk: [invulbalk]

D. Vragenlijst mannelijke hoofdpersoon, mannelijke proefpersoon

Nu volgt een aantal vragen over uw mening over het bevolkingsonderzoek borstkanker. Eens in de twee jaar ontvangt uw partner (tussen de leeftijd van 50 en 75 jaar) een uitnodiging om deel te nemen aan dit borstkankeronderzoek.

1. Neemt uw partner altijd deel aan het borstkankeronderzoek nadat ze een uitnodiging heeft ontvangen?

- ja
- nee, ze is een paar keer niet geweest
- nee, ze is vaak niet geweest

- nee, ze is nooit geweest
- anders: ze heeft nooit een uitnodiging ontvangen

Overtuiging (Fishbein & Yzer, 2003)

Intentie

2. Als mijn partner de uitnodiging ontvangt voor het eerstvolgende borstkankeronderzoek, zal ik haar zeker motiveren om deel te nemen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Attitude

3. Ik vind het landelijke borstkankeronderzoek in de bus:

slecht 1 2 3 4 5 6 7 goed

onverstandig 1 2 3 4 5 6 7 verstandig

negatief 1 2 3 4 5 6 7 positief

onnodig 1 2 3 4 5 6 7 nodig

Normatieve waargenomen norm

4. De mannen in mijn omgeving die belangrijk voor me zijn, vinden het belangrijk dat ik mijn partner motiveer om deel te nemen aan het borstkankeronderzoek.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Nu volgt een aantal vragen over de tekst.

Identificatie (De Graaf et al., 2012)

Empathie

5. Tijdens het lezen voelde ik mee met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

6. Tijdens het lezen voelde ik me ongerust als Chris zich ongerust voelde.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

7. Tijdens het lezen leefde ik mee met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

8. Het verhaal van Chris laat me onverschillig.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Perspectief nemen

9. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van Chris te zijn.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

10. Terwijl ik aan het lezen was, beeldde ik me in hoe het voor Chris moest zijn om het beschrevene mee te maken.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

11. Terwijl ik aan het lezen was, leek het alsof ik in gedachten Chris geworden was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

12. Ik had het gevoel dat ik zelf meemaakte wat Chris meemaakte.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Manipulatiecheck

Waargenomen gelijkenis (De Graaf et al., 2007)

13. Ik heb veel overeenkomsten met Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

14. Ik vind mezelf lijken op Chris.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Transportatie (De Graaf et al., 2012)

Aandacht

15. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

16. Toen ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Mentale beelden

17. Terwijl ik het verhaal las, zag ik de gebeurtenissen die erin plaatsvonden als een film voor me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

18. Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Emotie

19. Het verhaal raakte me.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

20. Ik vond het verhaal aangrijpend.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

21. Het verhaal maakte emoties bij me los.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Absorptie

22. Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

23. Ik ben meegesleept door het verhaal.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Aanwezig in narratieve wereld

24. Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

25. Tijdens het lezen was het alsof ik aanwezig was in de ruimtes die beschreven werden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Afwezig in 'echte' wereld

26. Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

27. Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighouden.

helemaal niet mee eens 1 2 3 4 5 6 7 helemaal mee eens

Controlevraag

28. Ik heb de tekst in één keer gelezen en alle vragen beantwoord.

- ja
- nee

Nu volgt een aantal vragen over uw persoonlijke situatie.

29. Wat is uw geslacht?

- man
- vrouw

30. Wat is uw leeftijd? [Invulbalk]

31. Wat is uw hoogst genoten of huidige opleiding?

- lager- of basisonderwijs
- vmbo / mavo / lbo
- mbo (mts, meao)
- havo / vwo (hbs, mms)
- hbo / wo (hts, heao)

32. Wat is uw partnerstatus?

- gehuwd samenwonend
- ongehuwd samenwonend
- gescheiden
- geen partner

33. Wie van uw familie of vrienden heeft te maken (gehad) met borstkanker?

Meer antwoorden mogelijk.

- niemand
- partner
- dochter, zus en/of moeder
- kleindochter en/of oma
- nicht en/of tante
- vriendin
- dat zeg ik liever niet
- anders, namelijk: [invulbalk]